

Македонско здружение на млади правници

**Состојбата на азилот во
Република Северна Македонија
2020 година**

Скопје, 2021

Македонско здружение на млади правници

Состојбата на азилот во Република Северна Македонија 2020 година

Издава: Македонско здружение на млади правници

Уредник: Бојана Божиновска Силјановска

Автори: Теодора Ќосева Костадиновска

Игор Стојчевски

Лектор: Дејан Василевски

Дизајн и графичко уредување: Даниел Станоески

CIP - Каталогизација во публикација

Национална и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Скопје

341.43(497.7)"2020"(047.31)

314.151.3-054.7"2020"(047.31)

ЌОСЕВА Костадиновска, Теодора

Состојбата на азилот во Република Северна Македонија 2020 година

[Електронски извор] / [автори Теодора Ќосева Костадиновска, Игор

Стојчевски]. - Скопје : Македонско здружение на млади правници, 2021. -

47 стр. : илустр. ; 21 см

Начин на пристапување (URL): <http://www.myla.org.mk/>. - Текст во PDF

формат, содржи 47 стр. - Наслов преземен од екранот. - Опис на изворот

на ден 16.11.2021. - Фусноти кон текстот

ISBN 978-608-4843-51-1

1. Стојчевски, Игор [автор]

а) Систем на азил -- Македонија -- 2020 -- Истражување

COBISS.MK-ID 55512837

海运集团

NET
GROSS
76.3 CUM.
2.697 CU.FT.

U. CAP.

25
10

203

3
8

Македонско здружение на млади правници

Состојбата на азилот во Република Северна Македонија 2020 година

Состојбата на азилот во Република Северна Македонија
2020 година

Издава: Македонско здружение на млади правници

Уредник: Бојана Божиновска Силјановска

Автори: Теодора Ќосева Костадиновска

Игор Стојчевски

Лектор: Дејан Василевски

Дизајн и графичко уредување: Даниел Станоески

Содржина

Листа на скратеници.....	5
Вовед.....	7
Краток осврт на состојбата во земјата.....	8
Пристап до територија и принцип на невраќање	10
Пристап до постапка	12
Постапка за азил	14
Управна постапка	14
Постапка пред управни судови	20
Прифатни центри во Република Северна Македонија	22
Услови во прифатните центри во Република Северна Македонија	24
ТЦ Винојуг	26
ТЦ Табановце	28
ПЦ за баратели на азил	29
Задржување од имиграциски причини	30
Интеграција	33
Рана интеграција	33
Интеграција на бегалците во Република Северна Македонија	35
Интеграција на бегалците од косовската криза од 1999 година во Република Северна Македонија	37
Право на натурализација	38
Право на социјална заштита	39
Ранливи категории.....	40
Деца	40
Сексуално и родово базирано насилство	43
Препораки	45

Листа со скратеници

Висок комесар за бегалци на Обединетите нации (УНХЦР)
Европска конвенција за човекови права (ЕКЧП)
Европска унија (ЕУ)
Европски суд за човекови права (ЕСЧП)
Единствен матичен број на граѓанинот (ЕМБГ)
Закон за азил и привремена заштита (ЗАПЗ)
Закон за меѓународна и привремена заштита (ЗМПЗ)
Закон за бесплатна правна помош (ЗБПП)
Закон за државјанство (ЗД)
Закон за кривична постапка (ЗКП)
Закон за општа управна постапка (ЗОУП)
Закон за управните спорови (ЗУС)
Интернационална организација за миграција (ИОМ)
Македонско здружение на млади правници (МЗМП)
Министерство за труд и социјална политика (МТСП)
Министерство за внатрешни работи (МВР)
Национален превентивен механизам (НПМ)
Непридружуван малолетник – дете-странец (НМДС)
Прифатен центар за баратели на азил – Визбегово (Прифатен центар)
Транзитен центар (ТЦ)
Република Северна Македонија (РСМ)
Роми, Ашкали и Египќани (РАЕ)
Сектор за азил (Секторот)
Центар за социјална работа (ЦСР)
Центар за управување со кризи (ЦУК)

Овој извештај претставува сеопфатен преглед на различните практики, политики и постапки во однос на системот на азил во Република Северна Македонија во 2020 година. Извештајот ги истакнува главните предизвици со кои се соочуваат барателите на азил и бегалците за време на постапката за азил и при остварување на другите права. При изработката на овој документ беа користени: а) податоци прибавени при застапување на барателите на азил, бегалците и мигрантите, лицата под супсидијарна заштита и признаените бегалци во Република Северна Македонија, б) податоци прибавени при мониторинг на состојбата и постапувањето од страна на органите со бегалците и мигрантите во транзитните центри, каде што МЗМП има достапни канцеларии, и в) податоци прибавени при присуството во канцеларијата во Прифатниот центар за баратели на азил во Скопје. Дополнително, за потребите на овој извештај беа прибавени информации од јавен карактер и беа искористени многубројни достапни извештаи и литература.

Оваа публикација е поддржана од страна на Претставништвото на УНХЦР во Скопје. Мислењата и ставовите изразени во публикацијата се мислења на авторот и нужно не ги одразуваат официјалните ставови на УНХЦР.

ВОВЕД

Македонското здружение на млади правници (во понатамошниот текст МЗМП), поддржано од Канцеларијата на Високиот комесар за бегалци при Обединетите нации во Скопје (во понатамошниот текст УНХЦР), континуирано го спроведува проектот за застапување и обезбедување на бесплатна правна помош на барателите на азил и лицата под меѓународна заштита во постапките пред домашните државни и судски органи. МЗМП повеќе од еднаесет години успешно работи во заштита на правата на овие лица, се грижи за нивно целосно остварување и редовно учествува во спроведување на постапките за азил, гарантирани согласно правните акти што важат на територијата на Република Северна Македонија.

Во своето работење МЗМП ги застапува барателите на азил кои доаѓаат од земјите од регионот и надвор од него, а кои ќе поднесат барање за азил во Република Северна Македонија (РСМ). МЗМП дава правен совет за поднесување на барањето за азил и постапката и пред поднесувањето на барањето за сите странци кои имаат намера да поднесат барање. По отворањето на Транзитни центри (ТЦ), и тоа на југ – Транзитниот центар Винојуг, а на север – Транзитниот центар Табановце, МЗМП има секојдневно присуство со свои простории во овие центри, каде што ја следи состојбата, дава првичен совет и информација за постапката за азил, дава поддршка и насочува и посредува за оние лица кои сакаат да поднесат барање во постапката пред надлежните органи. МЗМП има своја канцеларија и во Прифатниот центар за баратели на азил во Скопје, каде што со своето секојдневно присуство ги застапува барателите, врши правно советување и консултации, се грижи и посредува за прашања поврзани со нивните права што им припаѓаат како баратели на азил и постапки поврзани со нивниот статус. Исто така, МЗМП врши правно советување и ги застапува лицата под меѓународна заштита во сите постапки пред државните органи. Дополнително, во делокругот на своето работење МЗМП ги застапува и бегалците од Косовската криза од 1999 година, кои сè уште се во земјава и уживаат меѓународна заштита и врши правно асистирање во постапките поврзани со нивниот статус и правата што им припаѓаат.

Согласно искуството и практиката во обезбедување на бесплатна правна помош на барателите на азил и лицата под меѓународна заштита во земјава, МЗМП го подготви овој извештај преку кој се дава сеопфатна анализа на пристапот до постапката за азил, самата постапка за азил и постапувањето на надлежните органи, постапката за интеграција и (не)почитувањето на правата на засегнатите лица. Дополнително, преку овој извештај се прикажуваат и недостатоците во примената на домашните законски и подзаконски акти од областа на азилот, како и меѓународни документи усвоени согласно Уставот на РСМ. Преку ваков приказ се стремиме кон воспоставување на ефикасен систем за азил и интеграција на лицата под меѓународна заштита во кој во најголема мера ќе се почитуваат нивните загарантирани права. Во овој документ се прикажани реални примери, достапни податоци и препораки за надминување на одредени слабости и проблеми во системот за азил во РСМ.

КРАТОК ОСВРТ НА СОСТОЈБАТА ВО ЗЕМЈАТА

Македонија е една од централните точки за транзит низ Балканската рута, кон крајните посакувани дестинации. Доживувајќи ја РСМ како транзит-земја, а не конечна дестинација, просечното време на задржување на бегалците во транзитните центри е неколку дена. Меѓутоа, во 2020 година, главната промена што влијаеше на неколку процеси беше појавата на пандемијата со КОВИД-19.

Појавата на вирусот значително ја отежна ситуацијата за мигрантите и барателите на азил кои дојдоа во РСМ во изминатиот период од неколку аспекти. Претседателот на РСМ прогласи вонредна состојба на 18 март 2020 година на целата територија на земјата¹ и таа траеше до 23 јуни 2020 година со одреден прекин. Пандемијата придонесе кон појава на недостатоци и тешкотии во спроведување на постапката за азил и постапки поврзани со остварувањето на правото на меѓународна заштита, а истовремено да се почитуваат препораките за превенција и заштита од вирусот. Ова влијаеше и врз нерегуларното движење на мигрантите низ територијата на РСМ и можноста на државата да ги контролира овие движења во период кога постојано се преземаа превентивни мерки за заштита од ширење на вирусот. Поради тоа, државата спроведе определени измени и донесе мерки што се однесуваа на мигрантите и барателите на азил. На седница на Владата беше донесен заклучок дека „Во периодот на прогласена вонредна состојба поради појавата на вирусот КОВИД-19 сите нови баратели на азил, како и ново затекнатите лица со нерегулиран престој на територија на Република Северна Македонија, првично во период од 25 дена карантински да се сместуваат во Транзитниот центар во Винојуг – Гевгелија“.² По завршување на вонредната состојба продолжи оваа практика, па по поднесени жалби во поединечни предмети и реакција на МЗМП и УНХЦР за ова прашање, овој рок беше намален на 14-дневен карантин, со цел елиминација на дискриминацијата на оваа категорија на лица од преостанатите граѓани или странци.

Од почетокот на пандемијата беше прекината регистрацијата на мигранти во ТЦ Винојуг, а овој центар, освен за барателите на азил, стана карантински центар и за лицата задржани како сведоци во кривичните постапки против криумчарите.

Прифатниот центар за баратели на азил во Визбегово (Прифатен центар) остана единствен центар во кој се сместуваат сите баратели на азил и тој е во надлежност на Министерството за труд и социјална политика (МТСП). Како исклучок, предвидена е можноста непридружувани деца да бидат сместени во згрижувачки семејства и индивидуалното приватно сместување на сопствен трошок со претходно одобрение од страна на МТСП. По изминување на карантинското сместување во ПТЦ Винојуг, барателите беа спроведувани и сместувани во Прифатниот центар.

¹ <https://pretsedatel.mk/%d0%b2%d0%be%d0%bd%d1%80%d0%b5%d0%b4%d0%bd%d0%be-%d0%be%d0%b1%d1%80%d0%b0%d1%9c%d0%b0%d1%9a%d0%b5-%d0%bd%d0%b0-%d0%bf%d1%80%d0%b5%d1%82%d1%81%d0%b5%d0%b4%d0%b0%d1%82%d0%b5%d0%bb%d0%be%d1%82-%d0%bd/>

² Извадок од нацрт-записникот од дваесет и осмата седница на Владата на Република Северна Македонија одржана на 25 март 2020 година.

Меѓутоа, системот за заштита на децата, особено во поглед на сместувањето, остана нефункционален во однос на деца мигранти и баратели на азил кои се без родители или без родителска грижа. Согласно Законот за социјална заштита,³ освен згрижувачките семејства, треба да се земе предвид заштита и сместување во посебни станбени единици, посебни установи или други форми на заштита. Ова особено во поглед на постарите деца, кои се во најголем број, но секогаш се сместуваат во транзитните центри со сите други мигранти и баратели на азил, а дел од овие центри има услови што соодветствуваат на притвор. Оттука, потребно е итно наоѓање алтернативи и функционирање на системот и механизмите достапни за заштита на деца. Со тоа би се избегнала оваа практика на нивно задржување во несоодветни услови и би се почитувал меѓународно-признаениот принцип дека ниедно дете не треба да биде задржано/притворено од имиграциски причини.

Во 2020 година, имплементацијата на Законот за бесплатна правна помош во делот на бесплатна правна помош за баратели на азил што треба да биде обезбедена од страна на државата сè уште не се оствари во практиката.

Иако глобалната пандемија изврши и наметна промени за состојбата на азилот во државата, сепак тоа не ги покрива недостатоците на системот и дел од проблемите што се провлекуваат низ годините наназад. Од страна на МЗМП беа нотирани и репортирани дел од тие проблеми, како што беа ускратување на правото на поднесување барање за признавање на правото на азил на дел од бегалците, присилно враќање на барател на азил на територијата на Грција, потребата од подобрување на постапката за утврдување статус на бегалец, недоволно образложени решенија без посветување на доволно внимание и процена за потребата од меѓународна заштита. Главна новина и позитивен чекор беше почетокот на одржување на усна расправа согласно новиот Закон за управни спорови пред Управниот суд во РСМ.⁴

Од горенаведените причини, преку овој извештај се стремиме кон поттикнување на институциите за обезбедување на основните загарантирани права и процесни и материјални заштитни мерки на бегалците во РСМ.

³ Закон за социјална заштита („Службен весник на РСМ“, бр. 104 од 23.05.2019 година).

⁴ Закон за управни спорови („Службен весник на РСМ“, бр. 96 од 17.05.2019 година).

ПРИСТАП ДО ТЕРИТОРИЈА И ПРИНЦИП НА НЕВРАЌАЊЕ

Принципот на невраќање, познат како non-refoulement, е еден од основните постулати како во меѓународното,⁵ така и во домашното право⁶ во однос на постапување со бегалците и барателите на азил. Овој принцип ги штити лицата со статус на бегалец, но и сите оние на кои овој статус сè уште не им е формално признаен.

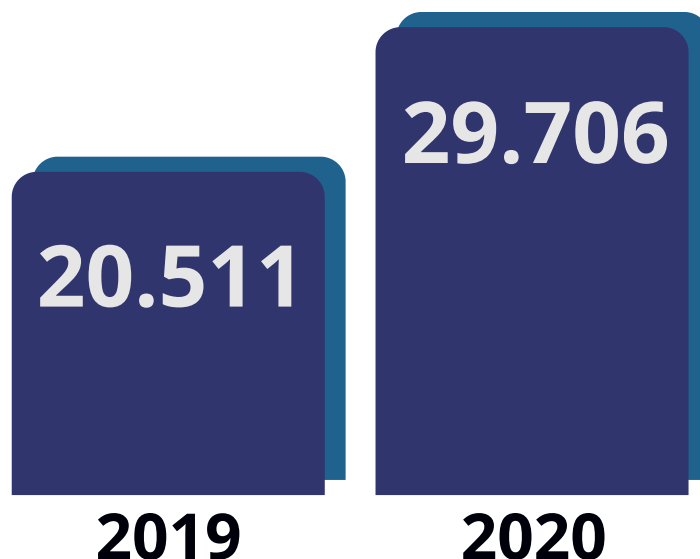
Според овој принцип, кој е прифатен и внесен во правниот систем во РСМ, од државите се бара да обезбедат и да гарантираат пристап до нејзината територија и ефикасна постапка за азил за лицата кои поради определени причини се затекнале на нејзина територија и бараат меѓународна заштита. Преку овој принцип се забранува државите да ги враќаат овие лица во место каде што постои опасност од прогон во која било форма на присилно отстранување, вклучително и депортација, протерување, екстрадиција, неформален трансфер и одбивање прием на граница. Притоа, тој е обврзувачки и целосно им забранува на државите да го прекршуваат, да отстапуваат, исклучуваат или да го ограничуваат.

⁵ Член 33 од Конвенцијата за статусот на бегалците од 1951 година на Обединетите нации. Конвенцијата може да се најде на страната на Високиот комесар за бегалци при ОН: <https://www.unhcr.org/3b66c2aa10>.

⁶ Член 14 од ЗМПЗ.

Во 2020 година, и покрај глобална пандемија, сепак бројот на лица фатени и вратени во некоја од соседните држави е во мал пораст во однос на 2019 година. Во 2020 година, МЗМП регистрирало 29.706 случаи на враќање надвор од формалната постапка, за разлика од 2019 година, каде што бројот на вакви враќања изнесуваше 20.511.

Лица вратени во Грција

Оваа практика се провлекува низ текот на годините и трае до ден-денес, а бројот на лица вратени без спроведување и запазување на формалната законска постапка се зголемува од година во година. Уште повеќе, во текот на пандемијата, поради нерегистрирање, сите мигранти кои беа фатени на јужната граница беа неформално вратени во Грција, без нивна регистрација и без да се спроведе процедура за индивидуална процена на нивните потреби. Меѓутоа, освен за лица фатени на јужната граница, во текот на годината е забележан тренд на лица кои беа фатени во близина на северната граница, а кои потоа беа спроведени до територијата на Грција надвор од формалната постапка. Уште повеќе, полицијата повремено вршеше превоз на лицата сместени во ТЦ Табановце до границата со Грција, каде што беа оставени на некои неофицијални точки. Најголем дел од овие лица искажаа намера да се вратат во Грција, но дел од нив, без процена за нивната состојба и против нивна волја, беа транспортирани заедно со другите во една група. Лицата првично беа регистрирани со нивните официјални податоци во ТЦ Табановце, но мал дел од нив беа спроведени без никаква регистрација.

Од групата на лица фатени на територијата на РСМ, мал дел беа спроведени во Прифатниот центар за странци како сведоци во кривичните постапки против криумчарите, а по давање изјава, им беше дозволено да го напуштат центарот. Меѓутоа, **најголем дел од овие категории на лица како сведоци во кривични постапки во текот на 2020 година беа задржани во ТЦ Винојуг, иако во ниту еден случај не беше донесено решение за задржување. Согласно решение по поднесено барање за информации од јавен карактер⁷ е наведено дека се спречени 32.100 обиди за илегални преминувања на државната граница со соседните земји, а на влезот во РСМ спречени се вкупно 26.309 лица.**

⁷ Решение бр. 16.12-208/1 за одговор на барање за слободен пристап до бараната информација од Министерството за внатрешни работи на РСМ.

Во 2020 година, МЗМП интервенираше во 25 различни случаи во насока на почитување на принципот на невраќање од страна на надлежните органи. Потребата од почитувањето на овој принцип беше укажана и пред Секторот за азил при спроведување на официјални интервјуа со баратели на азил.

Сите лица кои влегле на територија на РСМ, а со кои теренските правници на МЗМП имаат извршено разговор, истакнале дека не им било укажано за можноста за поднесување на барање на азил во државата од страна на полицијата и други органи. За дел од нив, со објаснување дека оствариле илегален влез во државата и без спроведување на индивидуална процена на случајот, полицијата недоволно ги враќа во Грција, без оглед што во земјава и понатаму има бегалци кои доаѓаат од воени подрачја и на кои им е потребна меѓународна заштита. Иако голем дел од мигрантите биле затекнати и фатени на територијата на РСМ, државата овие случаи ги води како спречување на илегален влез на нејзина територија.

• ПРИСТАП ДО ПОСТАПКА

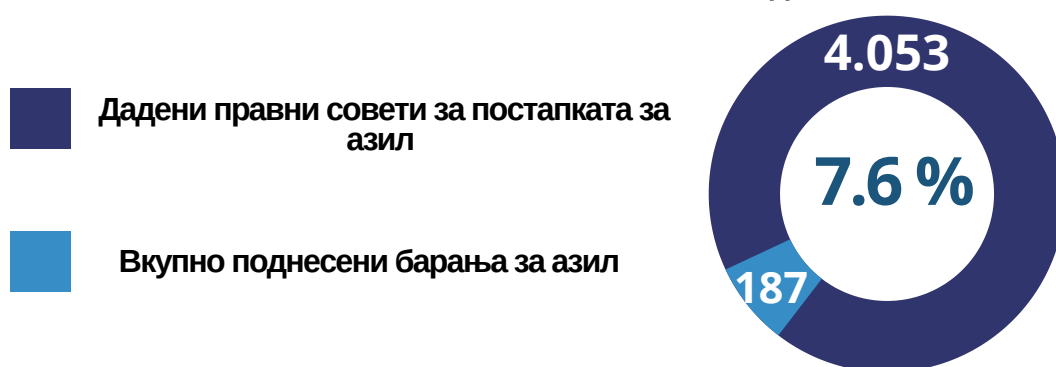
ЗМПЗ детално ја уредува постапката за странец кој може да поднесе барање за признавање на правото на азил во РСМ. Притоа, истите лица можат да го сторат тоа на граничниот премин, во најблиската полициска станица, во Прифатниот центар за странци или во Секторот за азил. Полицискиот службеник ќе го заведе барањето и ќе ја изврши регистрацијата и потоа е должен за тоа да го извести Секторот за азил и барателот да го спроведе до Прифатниот центар. Во 2020 година, барателите на азил, по поднесеното барање, беа спроведени во карантинско сместување согласно одлуката на Владата на РСМ во ТЦ Винојуг. По завршувањето на вонредната состојба, по реакција од МЗМП и УНХЦР и поднесените жалби против одлуките за сместување, МТСП определи дека барателите на азил ќе бидат сместени во 14-дневен карантин. Исклучок се правеше само доколку барателот поседува негативен ПЦР-тест не постар од 48 часа. Во таа ситуација, тој веднаш треба да биде пренесен во Прифатниот центар. Меѓутоа, и коригираната одлука за 14-дневен карантин нема основа во законот или во друг акт што повторно ја доведува во прашање правната основа за карантинско задржување во ситуација кога оваа мерка не се применува за ниту една друга категорија на лица во земјата. Дополнително, ЗМПЗ утврдува дека секој што сака да побара азил и престојува на територијата на РСМ поднесува барање за признавање право на азил до Секторот. Сепак, согласно толкувањето на Секторот за азил, ова не важи за лица кои веќе еднаш биле баратели на азил во земјава и по завршувањето на постапката сакаат да поднесат ново барање за азил, туку само за странци со регулиран престој по Законот за странци.

Доколку станува збор за случај на семејно обединување, барањето се поднесува до дипломатско-конзуларното претставништво на РСМ во странство. Со поднесување на барањето за признавање на правото на азил официјално почнува постапката за азил.

Иако во 2020 година не беше официјално заведена намера за поднесување на барање за азил, во овој период имаше случаи во кои лицата усно искажуваа намера за поднесување на барање за азил, но таа не беше регистрирана и тие беа вратени во Грција против нивна волја.

Во август 2020 година им беше ограничено правото на пристап до постапката за азил на група од 14 бегалци од Авганистан, односно три фамилии, вклучително и осум деца во оваа група, беа присилно вратени на територијата на Грција, иако искажаа намера да поднесат барање за азил. Овие лица пред теренскиот правник на МЗМП и пред полицискиот службеник во ТЦ Табановце искажаа намера за поднесување на барање за признавање на правото на азил. Сепак, со објаснување од надлежните органи да не се оптоварува постапката со документација и дека лицата секако ќе бидат сместени во ТЦ Винојуг, овие лица беа упатени за сместување и поднесување барање во ТЦ Винојуг. Тие со полициско возило се упатија кон овој центар, но никогаш не беа сместени во него и не им беа регистрирани барањата за азил. Лицата изречно укажаа дека не сакаат да се вратат во Грција, но кога МЗМП се обрати до сите надлежни институции за тоа каде се наоѓаат овие лица, одговорот беше дека тие никогаш не искажале намера за поднесување на барање за азил и по нивен транспорт во ТЦ Винојуг тие самоволно ја напуштиле територијата на земјата.

Согласно статистиката на МЗМП за 2020 година :

Во 2020 година беше забележан и случај на илегално враќање на барател на азил, без негова дозвола и без негова согласност на територијата на Грција. Од страна на МТСП било донесено решение за сместување на барателот на азил во ТЦ Винојуг, но тој никогаш и не бил сместен во тој центар, туку вратен во Грција. МЗМП итно реагираше за овој случај до надлежните институции. Меѓутоа, државните органи укажуваат дека барателот на азил сам заминал и искажал намера да се врати во Грција. Барателот на азил потоа стапи во контакт со МЗМП и потврди дека без негова согласност, и покрај тоа што е барател на азил, бил вратен во Грција надвор од формалната постапка, а поплатно, по преминување на границата, се здобил со сериозни физички повреди од извршен напад на униформирани лица.⁸

Поднесување на барање за лицата кои беа задржани како сведоци беше овозможено откако ќе помине периодот за карантинско сместување и откако лицата ќе дадат изјава пред јавен обвинител во постапката против криумчарите. Во одредени случаи беше забележано непотребно одложување на процесирање на барањето за признавање право на азил и одложување на процесот на транспорт до Прифатниот центар. Главната причина за одложување на процесот за транспорт беше потребата од обезбедување возило за пренос на лицата, иако дел од барателите беа сместени во карантин и подолго од предвиденото поради овие причини.

⁸ Повеќе за ова може да се види и во [Годишен извештај за ефикасноста на правната заштита на човековите права во Република Северна Македонија – 2020 година](#), стр. 49.

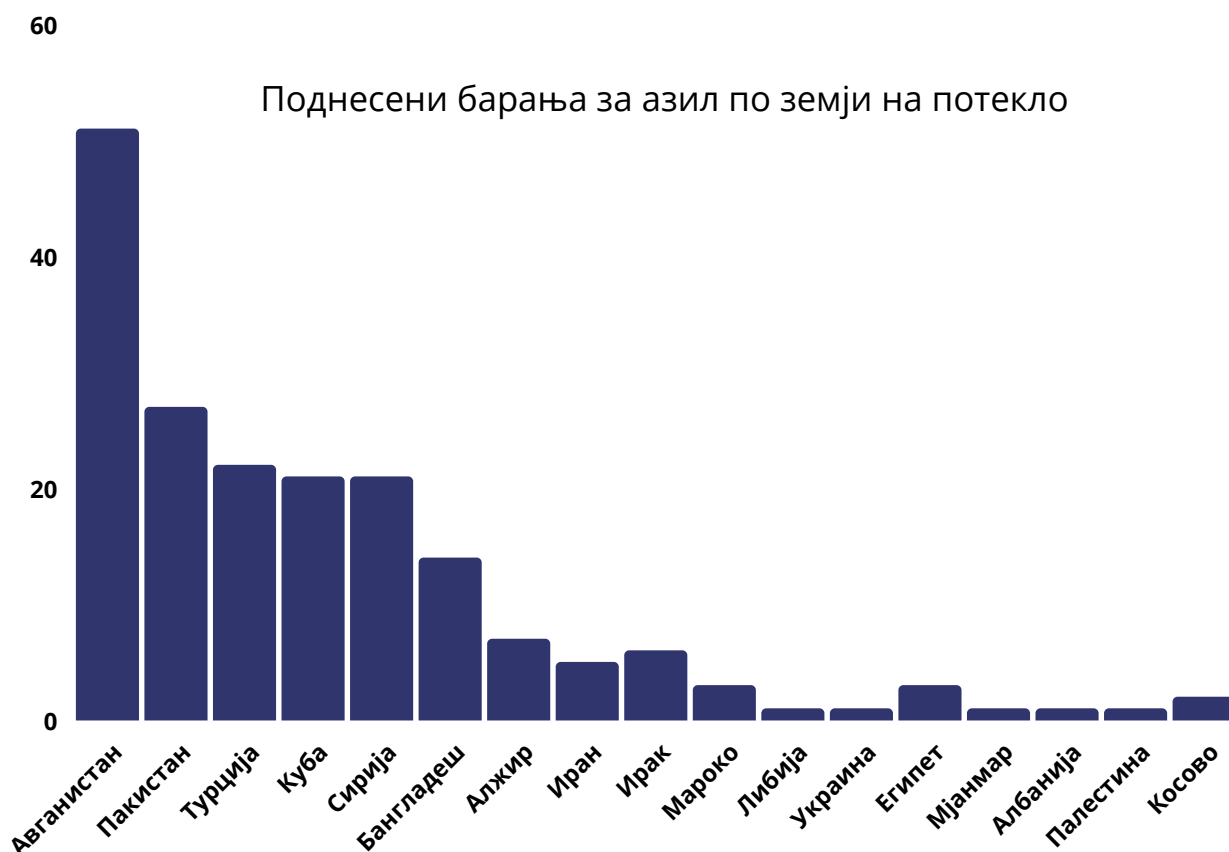

ПОСТАПКА ЗА АЗИЛ

• УПРАВНА ПОСТАПКА

Постапката за азил во РСМ почнува со поднесување барање за азил. Барањето може да се поднесе писмено или усно на записник, на македонски јазик и неговото кирилско писмо

или ако тоа не е можно, на јазикот на земјата на потекло, на некој од пошироко прифатените странски јазици или на јазик што може разумно да се претпостави дека го разбира барателот на право на азил.⁹ Надлежен орган за спроведување на постапката за азил е Секторот за азил при МВР. Постапката е управна и едностепена, што значи дека при донесување решение од страна на Секторот не е дозволена жалба, туку барателот има право да поднесе тужба до Управниот суд на РСМ.¹⁰ Законот што ја уредува оваа материја и според кој се спроведуваат постапките за азил е Законот за меѓународна и привремена заштита.

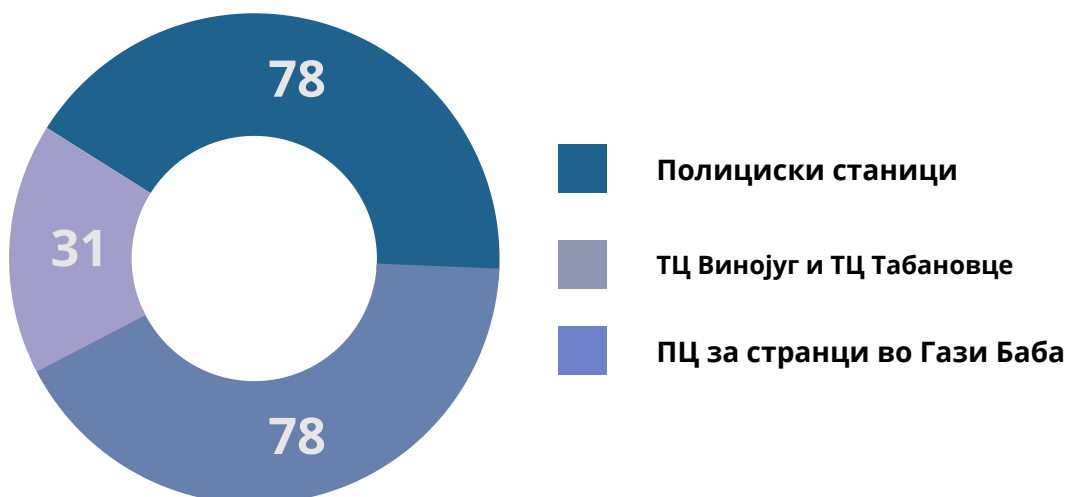
Постапката за азил може да биде редовна и итна. Редовната постапка се спроведува во рок од шест месеци со можност за продолжување на овој рок за уште три месеци под оправдани причини, но не подолго од девет месеци.¹¹ По донесување решение од Секторот може да се поднесе тужба во рок од 30 дена од приемот на решението до Управниот суд. Итната постапка се спроведува во рок од 15 дена од поднесеното барање за азил. **Во 2020 година, не беше водена ниту една итна постапка по поднесено барање за признавање право на азил.**

⁹ Член 28, став 1 од ЗМПЗ.

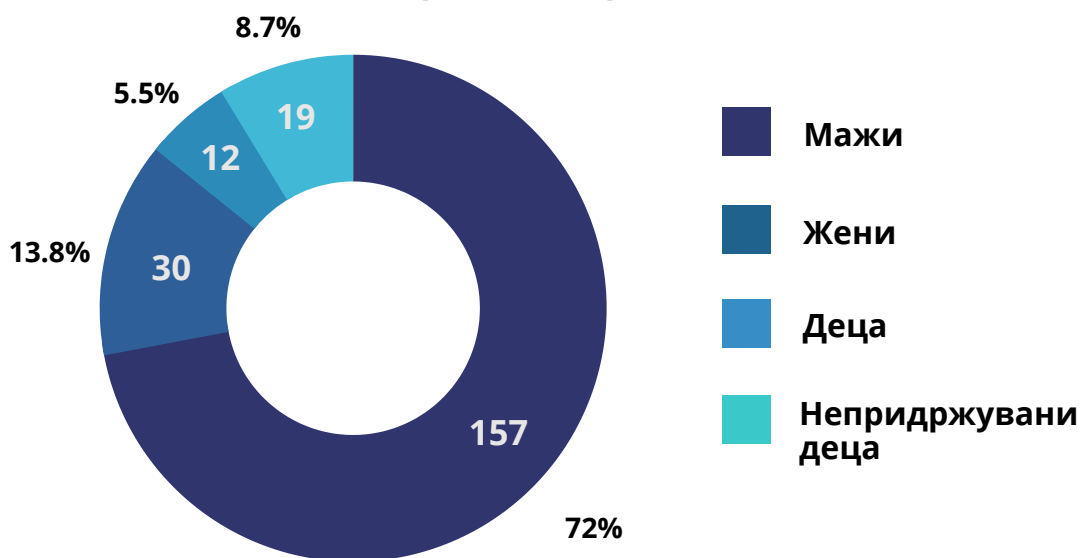
¹⁰ Член 43 став 1 од ЗМПЗ.

¹¹ Оваа можност е новина во ЗМПЗ – член 38, став 2, 3, 4 и 5, што не беше предвидена со стариот Закон за азил. Имено, Секторот е должен да го информира барателот на азил за продолжување на рокот, а по негово барање треба да го информира за причините за продолжување.

Број на баратели на азил по места на поднесување на барањата за азил согласно статистика на МЗМП

Пол и возраст на барателите на азил

Во текот на годината, со појавата на корона-вирусот видно беше одложувањето на одржување на интервјуата со Секторот за азил, бидејќи беше потребно време технички да се организира процесот и да се најде решение за спроведување на интервјуата, истовремено запазувајќи ги рестриктивните мерки во државата. МЗМП направи 11 интервенции во поединечни случаи со цел наоѓање начин и модалитети за нивно одржување придружено со препораки на Европската комисија¹² за надминување на проблемите што ги донесе вирусот во однос на навремено спроведување на постапките за азил и правата на барателите. Почнувајќи од септември, по оспособување на простории со заштитно стакло во Прифатниот центар од страна на МЗМП, стартуваше одржување на онлајн-интервјуа со барателите на азил. Оттогаш, интервјуата непречено се спроведуваа и се запазуваше законскиот рок од шест месеци за одлучување по поднесено барање за азил.

¹² COMMUNICATION FROM THE COMMISSION COVID-19: Guidance on the implementation of relevant EU provisions in the area of asylum and return procedures and on resettlement (2020/C 126/02), [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020XC0417\(07\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020XC0417(07)&from=EN).

Во изминатите години, за барателите на азил беше овозможен директен контакт со претставници на Секторот за азил, и тоа секоја среда во Прифатниот центар. Сепак, во 2020 година приемните денови во центарот не се одржуваа поради корона-вирусот. Меѓутоа, со цел непречено остварување на правата на барателите во однос на издавање акти и документи, издавање и продолжување на идентификациски исправи и друга комуникација, МЗМП секоја среда остваруваше посета во просториите на Секторот за азил и ги прибавуваше потребните документи за барателите, а потоа им ги предаваше во Прифатниот центар, каде што беа сместени најголем дел од нив.

Во постапката за азил се спроведува интервју со барателот на азил со цел да се утврди дали на лицето треба да му се даде заштита во државата. Секторот ги закажува и ги одржува сослушувањата во согласност со законскиот рок, односно внимава на рокот во кој одлуката треба да биде донесена, па ги одржува во периодот од 15 дена до 6 месеци, со исклучок на интервјуата што не се одржаа навреме поради појавата на корона-вирусот. Дополнително, на почетокот на годината се појави проблем поради отсуство на толкувач од јазикот урду и пашту од тие причини три интервјуа беа одложени додека не се најдат соодветни толкувачи од страна на МЗМП со цел непречено да се одвива постапката за азил. Овие интервјуа се одржаа по изминување на повеќе од четири месеци. Притоа, преведувачките услуги вообичаено се покриени од страна на УНХЦР и ангажирани од страна на МЗМП.

Во текот на разговорот со барателите на азил, покрај овластените службени лица, можат да бидат присутни и застапниците на барателите на азил (освен ако тие не одлучат поинаку), родител или старател, доколку му е назначен на барателот на азил, толкувач на јазикот што го разбираат и претставник на УНХЦР. Досега, на сите одржани сослушувања пред Секторот бил присутен застапник од МЗМП на оние интервјуа на кои барателите биле застапувани од МЗМП.

Покрај редовното поднесување на писмени завршни зборови по спроведеното интервју, тие ретко се земаат предвид и доказите често не се разгледуваат, што може да се заклучи и од бројот на негативни решенија донесени во постапките за азил. **Во 2020 година се одржаа вкупно 45 интервјуа со баратели на азил со Секторот за азил. Просечното време од одржано интервју до носење одлука е 115 дена.**

Во 2020 година беше доделен статус на лице под супсидијарна заштита само на две непридружувани деца од Авганистан. Но, од друга страна, не беше признаен статус на бегалец на ниеден барател на азил како најсеопфатна форма на меѓународна заштита¹³ (последниот статус на признаен бегалец е доделен во 2016 година). Со тоа, земајќи ги предвид бројот на лица што се интервјуирани, може да се заклучи дека стапката на признавање азил во РСМ изнесува 0,9%. Малиот процент на баратели на азил што беа присутни во текот на постапката за азил и фактот дека многумина од нив ја напуштија државата дури и пред да биде закажано интервју, па постапката за азил беше запрена од страна на Секторот, е фактор што игра важна улога во утврдување на процентот на признаени барања за азил.

Во 2020 година, МЗМП прими 40 негативни одлуки (25 од нив за бегалците од косовската криза од 1999 година и 15 за нови баратели на азил). Истовремено, Секторот за азил донесе 63 одлуки за запирање на постапката за новите баратели на азил.

¹³ Овој податок се потврдува и во Годишниот извештај на Обединетите нации [во Северна Македонија за 2020 година, стр. 15.](#)

Решенијата со кои се одбиваа барањата за признавање право на азил останаа предизвик. Во процесот на одлучување по барањето на азил може да се забележи дека Секторот често обрнува внимание на техничките аспекти на барањето и на факти што не се релевантни при испитување едно барање за азил, а во некои случаи не врши суштинско и детално испитување на потребата за меѓународна заштита во земјава.

Во тужбите поднесени против решенијата честопати се бара подобрување на образложенијата во одлуките, потребата Секторот да ги земе предвид релевантните изјави и факти за стравот од прогон и во однос на секое барање за азил точно да ги утврди фактите за поединечниот случај. Дополнително, во некои решенија при одлучувањето образложенијата не содржат доволно утврдени факти за состојбата на барателот и доволно причини зошто некои од тврдењата не се прифатени и обратно. Оттука, МЗМП во некои случаи идентификува прекршување, бидејќи не беа земени предвид и не беа детално испитани ниту релевантни факти за земјата на потекло ниту закони и прописи во земјата на потекло, како и релевантни изјави или документи за индивидуалните услови на барателот на азил. Исто така, при присуство на интервјуата од страна на правниците на МЗМП е забележано и укажано за употреба на наведувачки прашања и селективно заведување на изјавите на барателите на азил во записникот за разговорот. Во некои случаи е забележано поголемо присуство на прашања во однос на патувањето на барателот на азил отколку за стравот од прогон. Ова доведува до сериозна повреда на материјалното право.

Во 2020 година, Секторот за азил донесе неколку негативни решенија за кои е потребно да се обрне особено внимание, бидејќи тие ги повредуваат правата на лицата кои бараат меѓународна заштита предвидени во меѓународните конвенции и домашното право, и обврската на државата за сеопфатно разгледување на случајот и донесување на правилна одлука.

Имено, Секторот неосновано утврди непостоење на страв од прогон или претрпување насериозни последици за дете од Авганистан, кое тврдеше дека поради војната, законите и киднапирањето од талибанците морал да избега од земјата. Исто така, за случај сличен на овој, во кој стануваше збор за самохран татко од Авганистан, кој бегаше со своите две мали деца, Секторот утврди непостоење на причини за признавање на меѓународна заштита.¹⁴

Уште повеќе, во случај на мајка од Сирија со своите три деца, која побегнала од војната во Сирија и страв од прогон, Секторот за азил утврди дека не постојат причини за доделување на меѓународна заштита. МЗМП во овој случај поднесе и претставка со цел побрзо носење одлука поради надминување на рокот за одлучување и нејзино неоправдано одолжување, особено затоа што во случајот беа засегнати три деца бегалци од кои едното имаше само една и пол година и беше потребно итно извршување операции поради здравствени проблеми. Во овој случај, народниот правобранител утврди повреда на правата на децата, даде предлог-постапката да се повтори пред Секторот за азил и даде препорака овој орган да ги земе предвид околностите на случајот и причините за напуштање на Сирија и да донесе одлука со која ќе признае заштита на фамилијата. Меѓутоа, по разочарување на барателите од одлуката, тие ја напуштија земјата.

Секторот за азил за барателка од Јемен донесе решение со кое, исто така, беше утврдено дека не постои страв од прогон или претрпување на сериозни последици,

¹⁴ Повеќе за ова може да се види и во [Годишен извештај за ефикасноста на правната заштита на човековите права во Република Северна Македонија - 2020 година](#), стр. 48

не земајќи го предвид фактот дека во Јемен во моментот на поднесување на барањето и носење на одлуката постои најголемата светска хуманитарна криза и дека почитувањето на правата на луѓето е сведено на минимум, борејќи се за основни егзистенцијални потреби.¹⁵

Во предметите во кои Секторот за азил одлучуваше за прекин на доделената заштита, често во однос на бегалците од косовската криза од 1999 година, утврдена е погрешна примена на законот. Со стапување во сила на новиот закон (ЗМПЗ) во 2018 година, МВР, во соработка со Министерството за надворешни работи, објави листа¹⁶ во која како безбедна земја на потекло е наведена и Косово. Со тоа, иако согласно новиот закон листата треба да се применува на случаите што ќе бидат почнати по неговото стапување во сила, Секторот почна да ја применува оваа листа како доказ во случаите за косовските бегалци од кризата во 1999 година кои поднеле барање за азил во 2003 година. Па, така, во дел од решенијата беше наведено: „Воедно, врз основа на член 17, став 4 од Законот за меѓународна и привремена заштита ('Службен весник на РМ', бр. 64/18), Министерството за внатрешни работи во соработка со Министерството за надворешни работи изготви листа со безбедни земји на потекло, меѓу кои е и Косово“. Врз основа на оваа констатација, на многумина им престана работата на азил согласно член 38 од ЗМПЗ со објаснување дека Косово е безбедна земја и лицата не можат веќе да одбиваат заштита од својата земја. МЗМП во тужбите против овие решенија, со цитирање на меѓународни извештаи, тврдеше дека Косово не е безбедна земја за малцинствата, каде што припаѓаат косовските бегалци. Дополнително, не може и не смее само врз основа на таа листа по автоматизам да престанува правото на азил, односно меѓународна заштита и да важи генерално за сите засегнати лица, кога за секој случај е потребна индивидуална процена и можност лицето да го докаже спротивното. Од друга страна, во 2019 година Секторот му додели меѓународна заштита на лице од Косово.

Во декември 2019 година се одржа Глобалниот форум за бегалци во Женева, на кој Република Северна Македонија даде заложба дека ќе го зголеми капацитетот за заштита на барателите на азил и лицата под меѓународна заштита преку зајакнување на управувањето со случаи за азил со формирање на комплетна дата база за поефективно спроведување на постапките.¹⁷

Меѓутоа, од дадената заложба до денес не е забележан особен напредок по ова прашање примената на механизмите за зајакнато управување не се остваруваат во практиката.

¹⁵

1. <https://www.unhcr.org/yemenemergency.html#:~:text=After%20more%20than%20six%20years,a%20step%20away%20from%20famine;>

2. <https://www.unicef.org/emergencies/yemencrisis#:~:text=Yemen%20is%20the%20largest%20humanitarian%20crisis%20in%20the%20world%2C%20with,more%20than%2012%20million%20children.>

¹⁶ „Службен весник на РСМ“, бр. 56 од 15.03.2019 година.

¹⁷ Изјава на Светлана Гелева (директор за меѓународни односи и безбедносна соработка при Министерството за надворешни работи во РСМ) на Глобалниот форум на бегалци, Женева, 18.12.2019 година.

• ПОСТАПКА ПРЕД УПРАВНИТЕ СУДОВИ

По донесување решение од страна на Секторот, барателот има право да поднесе тужба до Управниот суд на РСМ. Во 2020 година, од страна на МЗМП, а во име на барателите на азил и лицата под заштита, се поднесоа вкупно 29 тужби. Во истиот период Управниот суд има одлучено во 19 предмети, кои се однесуваат и на поднесени тужби во 2018 и 2019 година.

Иако, согласно ЗМПЗ, постапката пред судот е итна, во просек, Управниот суд одлучува за 265 дена по поднесена тужба. Сепак, треба да се забележи дека оваа година постои поголема експедитивност во одлучувањето.¹⁸ Од вкупно 19 пресуди, Управниот суд донесе 8 позитивни и 11 негативни пресуди. Кога се зборува за позитивна пресуда, тоа значи дека решението на Секторот било поништено и предметот бил вратен на повторно одлучување.

Во изминатиот период во ниту еден случај Секторот не донесе позитивно решение по примена на позитивна пресуда од Управен суд за поништување решение. На крајот од 2020 година пред Управниот суд имаше вкупно 28 активни предмети.

Од друга страна, на Вишиот управен суд му се потребни речиси 500 дена за да донесе одлука по жалба на пресуда од Управниот суд. МЗМП поднесе 10 жалби пред овој суд. Во текот на 2020 година Вишиот управен суд одлучил во 24 предмети за лица застапувани од МЗМП, од кои во 10 донел позитивна одлука, а во 14 негативна одлука.

Од пресудите на управните судови може да се заклучи дека судскиот систем во поглед на прашањето за азил особена заштита им дава на децата, било непридружувани или придружувани, како и на самохраните мајки. Овие две категории се најчесто присутни како ранливи, па системот за азил во повеќето случаи е наклонет кон нивно заштитување.

Со стапување на сила на новиот Закон за управните спорови,¹⁹ Управниот суд почна со одржување на усни расправи и во постапките за азил. Во однос на постапките за лицата кои беа застапувани од МЗМП беа одржани вкупно три усни расправи во постапките по новоподнесени барања за азил и една расправа во постапките за лица со веќе признаена заштита за кои нивното право престанало со одлука на Секторот за азил (станува збор за бегалците од косовската криза од 1999 година). Во сите постапки во кои Управниот суд

¹⁸ Впрочем, согласно ЗАПЗ, Управниот суд треба да одлучи во рок од два месеца за редовна постапка и во рок од 30 дена за итна постапка, а според новиот ЗМПЗ, во член 43 (за редовна постапка) и член 49 (за итна постапка) е уредено дека постапката пред судовите е итна, без притоа да се даде конкретен рок. Во оние случаи во кои судовите одлучуваат во рок од девет-десет месеци или една година, со сигурност може да се каже дека таа постапка не е итна и потребно е побрзо и поефикасно решавање на овие предмети.

¹⁹ Во член 9 од овој закон инкорпорирано е начелото на усност на расправата, во кој е наведено: „(1) Согласно начелото на усна расправа, судот по правило ќе донесе одлука во управен спор врз основа на јавна, непосредна и усна расправа. (2) Судот може да одлучи во управен спор без одржување расправа само во случаите утврдени со вој закон“.

одржа усна расправа а донесени негативни пресуди. Во однос на постапките водени по стариот Закон за управни спорови, во принцип, Управниот суд продолжи со практиката на враќање предмети пред управниот орган во случај на позитивна пресуда, без да одржи расправа и да одлучи мериторно, иако го има тоа овластување и должност во некои предмети согласно законот.

Одлучувањето на управните судови само од аспект на законитоста на одлуката може да се смета за правен и формален неуспех да се обезбеди меѓународна заштита при постоењето услови за нејзино обезбедување. Вишиот управен суд донесе голем дел на позитивни пресуди во 2020 година, а дел од нив поради технички причини, односно поради тоа што полномошникот на засегнатото лице со кое Секторот за азил водел интервју не е потпишан на записникот за интервјутото, иако е наведен како присутен.

Како недостаток, сè уште се забележлива оскудната примена на одлуките донесени од страна на ЕСЧП и ставовите на Судот изразени во нив. Во суштината, загрижувачки е како практиката на ЕСЧП не е земена предвид, бидејќи РСМ како висока страна-договорничка на ЕКЧП е обврзана во целост да ги почитува правата предвидени со ЕКЧП и со тоа мора да ги почитува и пресудите преку кои се имплементирани одредбите на ЕКЧП. Не е прифатливо тоа што судиите само во исклучителни ситуации ги користат пресудите на ЕСЧП како суштински коректив на системот и оттука не успеваат да развијат позитивна судска практика како механизам кон кој надлежните органи ќе се насочат кон целосно почитување на законодавството и внимателно ќе дејствуваат при преземање некое дејство.²⁰

Дотолку повеќе, иако РСМ сè уште не е членка на Европската унија, сепак, согласно стремежите за влез и усогласувањето на домашните закони со правото на ЕУ, домашните судови треба да ги користат и одлуките на Европскиот суд на правдата во начинот на постапувањето и примена на правото на ЕУ, но и како водич за правно резонирање.

²⁰ Иако ЕСЧП не е „суд за азил“ и правото на азил не е директно предочено во ЕКЧП, сепак секоја земја-потписничка има обврска на сите лица што се наоѓаат на нејзина територија да им ги гарантира правата предвидени со ЕКЧП. Оттука, правата на сите граѓани се права и на бартелите на азил, лицата под меѓународна заштита и мигрантите, па ЕСЧП има развиено одредена практика во поглед на оваа тематика низ годините.

ПРИФАТНИ ЦЕНТРИ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Прифатните центри Винојуг и Табановце продолжија да функционираат и во 2020 година под контрола и управување на Центарот за управување со кризи (ЦУК). Центрите се сместени во близина на северната и на јужната граница на државата, онаму каде што е најчестиот недозволен влез на бегалците и мигранти во државата. Овие центри се наоѓаат на подрачје каде што државата има прогласено кризна состојба, што се продолжува на секои шест месеци. Двата центра функционираат во насока на евидентирање на лицата кои транзитираат низ РСМ. Влезот во овие центри не е целосно дефиниран и најчесто зависи од желбата на полицијата дали ќе им биде дозволен влез или не. Во ТЦ Табановце најчесто се дозволува влез за сите бегалци и мигранти кои ќе изразат желба да влезат внатре. Додека, пак, во ТЦ Винојуг најчесто се примаат

ранливи категории на бегалци и мигранти, фамилии, деца, како и бегалци и мигранти фатени во полициска акција на нелегално криумчарење.

Во 2020 година настана промена во однос на приемот на бегалци и мигранти, бидејќи ТЦ Винојуг беше определен како центар за карантинско сместување за сите нови баратели на азил и новозатекнати лица со нерегулиран престој на територијата на РСМ. За барателите на азил кои беа сместени во овој центар, МТСП носеше решение за карантинско сместување. Од друга страна, за лицата кои беа задржувани како сведоци во постапката против криумчарите не беше донесено никакво решение за нивно сместување. Ова е потврдено и во годишниот извештај на народниот правобранител за 2020 година во кој е наведено: **„Дополнително, за време на посетите беше констатирано дека за новозатекнатите лица со нерегулиран престој на територијата Р. С. Македонија не постојат индивидуални решенија за нивно сместување, односно задржување во Центарот што само по себе го отвора прашањето за арбитражноста на нивното ограничување на слободата на движење“.**²¹ Задржаните лица немаа можност да го обжалат нивното задржување и немаа пристап до основни права што им припаѓаат на задржани лица. За времетраењето на 25-дневниот карантин не им беше дозволено да излезат од контејнерот во кој престојуваа, освен при потреба за тоалет само двапати дневно во придружба на полициски службеник. Притоа, контејнерите во кои беа сместени беа постојано чувани од страна на полицијата.

Националниот превентивен механизам при народниот правобранител утврдил дека: „Сепак, НП-НПМ цени дека е потребен поголем степен на координација и комуникација меѓу надлежните власти пред носењето на одлуките. Во оваа смисла, пред донесувањето на одлуката за карантинско сместување во Транзитен центар Винојуг во Гевгелија на сите нови баратели на азил, како и новозатекнатите лица со нерегулиран престој на територијата Р. С. Македонија, **беше констатирано дека не се земени предвид условите и капацитетите на Центарот за можноста од таков вид на сместување, ниту, пак, се преземени дополнителни мерки што би го уредиле постапувањето на надлежните органи во услови на карантинско сместување што нужно подразбира изменет режим на функционирање, а кои во дадената ситуација треба да се применуваат во Центар, кој во нормални услови би требало да биде од отворен карактер“.**²²

Она што и понатаму останува како нејасно прашање е начинот и постапката за прием во транзитните центри, статусот и типот на овие центри и статусот и положбата на лицата сместени во нив. Народниот правобранител утврди дека: „Недостигот од јасни правила за постапување, не само што влијаат на недоволната координираност помеѓу претставниците на органите и организациите што се присутни во Центарот во постапувањето со задржаните лица туку и го наметнуваат и ризикот од евентуално несоодветно постапување

²¹ [ГОДИШЕН ИЗВЕШТАЈ 2020 РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА ЗА СТЕПЕНОТ НА ОСТВАРУВАЊЕ И ЗАШТИТА НА ЧОВЕКОВИТЕ СЛОБОДИ И ПРАВА ПО ОБЛАСТИ](#), стр. 77.

²² Ибид., стр. 76-77.

и можно прекршување на нивните права“.²³ Затоа, од особено значење е доколку статусот и постапувањето во центрите биде правно уредено и се донесе одреден акт, правилник за статусот на центрите и лицата или, пак, стандардни оперативни процедури за начинот на прием и нивно сместување, правата и обврските и слично.

Јавната установа „Прифатниот центар за баратели на азил“ во Скопје остана како единствена установа за сместување баратели на азил во земјава.

• УСЛОВИ ВО ПРИФАТНИТЕ ЦЕНТРИ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Условите во прифатните центри се променливи во зависност од состојбата на терен. Во овие центри што опстојуваат во РСМ има присуство како на државни институции, така и на меѓународни организации што се грижат за целосно функционирање на системот за азил во државата и помош на самите лица сместени таму. Од страна на државните органи, постојано присуство имаат лица вработени во МВР и МТСП, кои ги раководеа секојдневните активности во центрите. МЗМП, во текот на 2020 година, имаше присуство како во ТЦ Табановце, така и ТЦ Винојуг, обезбедувајќи бесплатна правна помош, како и информирање на присутните лица за правото и постапката за азил, асистирање при поднесување на барање и поддршка за остварување на правата на овие лица во постапката за азил. Сепак, поради состојбата со КОВИД-19, во вториот квартал од 2020 година присуството беше со намален интензитет со цел запазување на протоколите донесени од страна на државата. Сепак, и во ваквата новонастаната состојба, правниците од МЗМП обезбедуваа бесплатна правна помош и информирање на бегалците, мигрантите и барателите на азил за нивните права во државата преку телекомуникациски средства и онлајн-модалитети.

Во 2020 година немаше промени во однос на условите во центарот за разлика од претходните години.²⁴ Ова значи дека беа обезбедени основни услуги на лицата сместени во него, како што е храна, хигиенски материјали и пристап до здравствени услуги. Најголем дел од лицата сместени во центрите беа задоволни од условите и услугите што им беа достапни. Исклучок од ова беа поплаките на барателите на азил сместени во карантин поради ограниченото движење. Во овие центри имаше постојано присуство на лекар со определени рестрикции и работење во смени, пред сè, во ТЦ Табановце. За оние на кои им беше потребна медицинска помош и сместување во установа им беше овозможен превоз, сместување и соодветно лекување. Недостигаше присуство на психолог кој нуди психосоцијална помош на лицата сместени во овие центри, особено ранливите категории на луѓе. Одреден вид поддршка беше обезбедена во ТЦ Винојуг од присутниот социјален работник, а во ТЦ Табановце разговор беше спроведуван од социјален работник, но само со дел од непридружувани деца. И понатаму децата кои престојуваат во овие центри не беа вклучени во формалното образование.

²³ Ибид., стр. 76.

²⁴ Повеќе за 2018 и 2019 година може да се погледне во извештајот за Состојбата на азилот во Република Северна Македонија достапен на македонски и англиски јазик на www.myla.org.mk.

Тоа што генерално останува како проблем е дека децата кои се најдоа на територија на РСМ без родители и без родителска грижа сè уште немаа пристап до механизми за заштита што постојат за децата согласно Законот за социјална заштита. Поконкретно, механизмите за штита поврзани со алтернативни форми на грижа и нивно сместување во згрижувачки семејства, мали групни домови и други форми овозможени за децата државјани на РСМ. Условите, безбедноста и услугите (не)достапни во транзитните центри не соодветствуваат со потребите на децата и потребен е поголем степен на нивна заштита и примена на алтернативни механизми за нега и грижа.

Во центрите не беа достапни какви било рекреативни и окупациски активности за сместените лица, особено земајќи ја предвид пандемијата и забраната од групирање.

Во однос на опрема и хигиенски материјали со цел заштита од вирусот, забележано е дека во ТЦ Винојуг постои поголема координација за давање на вакви реквизити на задржаните лица, за разлика од ТЦ Табановце, каде што само повремено се делеа маски.

• ТЦ ВИНОЈУГ

Поради поголемата активност на јужната граница и големиот број акции спроведени од страна на полицијата на ова подрачје, бројот на лица згрижени во овој центар е значително поголем за разлика од ТЦ Табановце. Она што загрижува е отсуството на формална постапка за прием на лица во центарот и можноста полицијата да одлучува кои лица ќе бидат згрижени таму.

Во текот на 2020 година, вкупниот број на регистрирани, но и нерегистрирани лица во ТЦ Винојуг, согласно статистиката на МЗМП, изнесува 26.894 лица, од кои за 2.955 лица МЗМП даде правна помош и советување, а вкупно 31 лице поднесоа барање за азил во овој центар.²⁵

Поради КОВИД-19 значително се отежна пристапот до услуги на лицата задржани во ТЦ Винојуг кои беа сместени во карантин, а кои беа или баратели на азил или лица задржани како сведоци во постапката против криумчарите.²⁶ Помеѓу задржаните лица на кои им беше ограничена слободата на движење имаше и фамилии и деца за кои ваквото задржување значително влијае на нивниот развој и треба да се земе предвид како последна мерка. Овие лица имаат можност само двапати на ден да посетат тоалет во придружба на службеник на МВР. За барателите на азил потребно беше да помине 25-дневниот карантин (што потоа беше сменет со 14-дневен карантин), па потоа беа пренесувани во Прифатниот центар во Скопје.

Другите кои беа сместувани во ТЦ Винојуг беа лица задржани како сведоци во постапките против криумчарите и тие беа прво тестирани за присуство на корона-вирусот, па при негативен резултат беа изнесувани пред Јавното обвинителство да го дадат својот исказ, за потоа да бидат неформално вратени во Грција.

Во 2020 година, вкупно 48 баратели на азил беа сместени во карантин во ТЦ Винојуг. Дел од нив по поднесеното барање за азил, а дел поднесоа барање за азил додека беа сместени таму, па потоа беа пренесени во Прифатниот центар. Токму најголемите поплаки се насочени од лицата сместени во карантин кои истакнаа дека им е ограничена слободата на движење и се затворени внатре, постојано се под контрола на полициски службеник и немаат можност определен период да го поминат на чист воздух. Сите имаат пристап до здравствени услуги обезбедени на терен, пристап до три obroka на ден, пристап до интернет и хигиенски производи.

²⁵ Податоци од теренски извештаи на МЗМП достапни на www.myla.org.mk.

²⁶ За повеќе информации може да се погледне Извештајот за имиграциски притвор во Северна Македонија низ бројки јануари-септември 2020 година достапен на [македонски](http://www.myla.org.mk) и [англиски](http://www.myla.org.mk) јазик на www.myla.org.mk.

Доколку некој од мигрантите изрази желба за одредени продукти, тие беа набавени од продавница. Во центарот беше достапен социјален работник секој работен ден и за време на викендите на повик, кој зборуваше со ранливите категории на мигранти. Истиот социјален работник беше поставен за старател на сите задржани непридружувани деца во центарот. Сепак, потребниот степен на психосоцијална поддршка што им беше потребна на дел од мигрантите отсутуваше во центарот.

Освен тоа што статусот на центарот не е формално регулиран, лицата сместени таму немаат можност слободно да го напуштат центарот и де факто им е ограничена слободата на движење. По почнувањето на пандемијата со КОВИД-19, се запре процесот на регистрација на бегалците и мигрантите според препораките на државата за запазување на здравствените мерки.

Помеѓу сите лица сместени во центарот имаше и непридружувани деца кои најчесто беа фатени во процесот на криумчарење и како ранлива категорија на лица се сместуваа во овој центар. Алтернативи на задржување деца од миграциски причини не беа пронајдени во текот на 2020 година, а со тоа децата немаа пристап до правата и услугите што треба да им бидат обезбедени. По сместувањето им беше назначен старател од Центарот за социјална работа во Гевгелија, кој е должен да се грижи за најдобриот интерес на детето. Во 2020 година бројот на барања за азил поднесени во име на непридружуваните деца значително се намали, бидејќи старателите проценија дека за дел од децата не беше во нивен интерес да биде поднесено барање за азил. Во 2020 година сите деца баратели на азил беа сместени во ПЦ за баратели на азил, освен едно непридружувано дете, кое беше сместено во згрижувачко семејство во Скопје. Ова беше исклучок од воспоставената практика, а причината беше раната возраст на детето. Едно дете доживеа сериозна несреќа на територијата на РСМ во која беше прегазено од воз и поради тоа едната нога му беше ампутирана. По неговото сместување во болница, определен период тој беше сместен во ТЦ Винојуг, каде што му се даваше потребната медицинска нега, а потоа беше пренесен во Скопје. Старателот во негово име поднесе барање за признавање на правото на азил и неговото барање беше признаено од страна на надлежните органи.

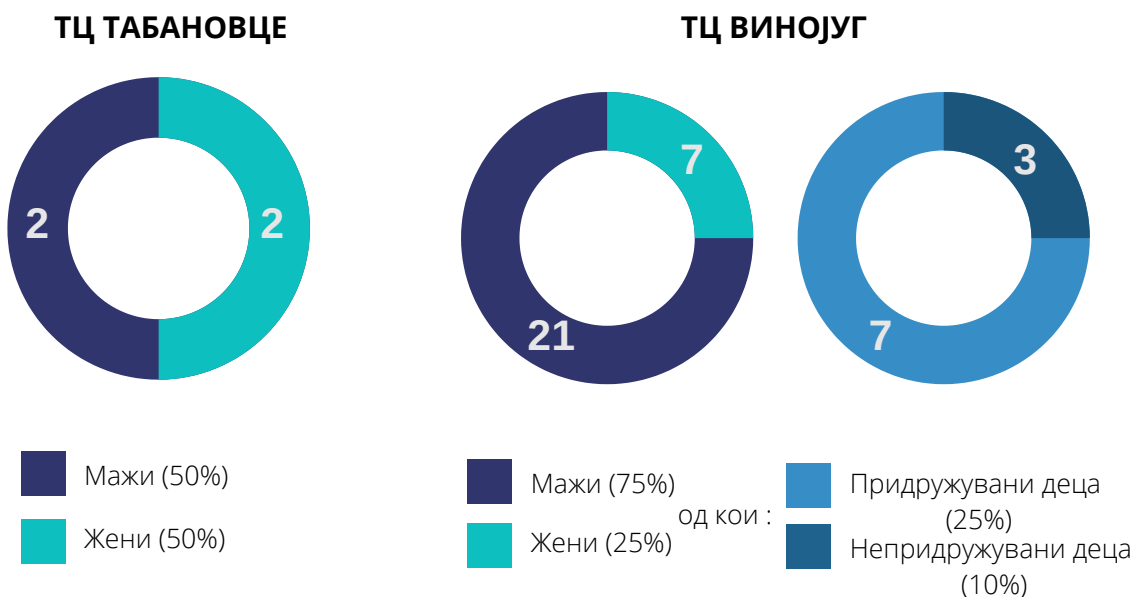
• ТЦ ТАБАНОВЦЕ

На северната граница, во чијашто близина се наоѓа и ТЦ Табановце, активноста и движењата на бегалците и мигрантите се со помал интензитет. Многу е помал бројот на полициските акции и соодветно на тоа е помал бројот на лица сместени во овој центар. Најчесто, во овој транзитен центар беа сместени мигранти кои се вратени од полицијата од територијата на Србија, па сами ќе пристигнат во центарот и ќе побараат да бидат сместени во него. Поради отсуство на формална процедура за прием во центарот, полицијата е таа што одлучува кој ќе биде примен. Поголемиот број бегалци и мигранти кои престојуваа во ТЦ Табановце беа возрасни мажи на возраст од 18 до 50 години кои најчесто доаѓаат од Сирија, Авганистан, Пакистан, Бангладеш, Иран, Ирак и други. Пред пандемијата со корона-вирусот беа спроведувани разговори со овие лица од страна на МТСП и правниците на МЗМП и на тој начин подетално се согледуваа нивните индивидуални потреби.

Меѓутоа, со почетокот на пандемијата од страна на МТСП беа спроведувани разговори со ранливите категории на лица, тоа најчесто со непридружувани деца. МЗМП спроведувааше разговор на отворен простор кога условите го дозволуваа тоа и со почитување на рестриктивните мерки во државата.

Во 2020 година, од ТЦ Табановце најголем дел од бегалците и мигрантите беа носени до определена неформална точка на границата со Грција. Полицијата повремено организирано ги пренесуваше дел од лицата. Најголем дел од нив изразуваа желба да се вратат во Грција. Во извештајниот период беа обезбедени само најосновните услови за престој на мигрантите, како храна, хигиенски пакет и повремено беа обезбедувани заштитни маски и лекарски услуги. Понекогаш на мигрантите им беше доделена и облека и имаа можност да користат компјутер. Другите активности што беа достапни низ текот на годините и кои ги обезбедуваа голем број организации веќе не се достапни. Во овој центар недостига давање на психосоцијална поддршка, организирани активности за деца и нивно школување, како и можност за рекреативни активности. Токму поради тоа и најголем дел од лицата присутни во кампот се задржуваа само по неколку дена пред сами да го продолжат патувањето или полицијата да им асистира во тоа. Во текот на 2020 година, вкупниот број на регистрирани и сместени лица во ТЦ Табановце изнесува 2.308 лица, од кои за 1.321 лице МЗМП даде правна помош и советување, а вкупно три лица поднесоа барање за азил во овој центар.²⁷ Во текот на 2020 година, еден старател беше назначен за сите деца сместени во овој центар и разговор беше извршен со најголем дел од нив. Меѓутоа, за ниту едно непридружувано дете не беше поднесено барање за азил по процена дека тоа не е во нивен интерес. Децата и фамилиите беа сместувани во посебни простории-контејнери одвоени од другите мигранти.

Полова структура и возраст на барателите на азил

²⁷ Податоци од теренски извештаи на МЗМП достапни на www.myla.org.mk.

• ПРИФАТЕН ЦЕНТАР ЗА БАРАТЕЛИ НА АЗИЛ

Јавната установа за сместување лица баратели на азил Прифатен центар за баратели на азил – Визбегово е установа единствена од ваков вид, чијашто основна цел е сместување и згрижување на баратели за азил.

По појавата на пандемијата со КОВИД-19, во овој центар дел од активностите и заедничките стории не беа ставени во употреба со цел превенција и заштита од корона-вирусот, на пример фитнес-центарот, компјутерскиот центар и други активности со групирање. Сепак, во втората половина на 2020 година центарот презеде иницијатива за воведување на нови едукативни содржини, особено за децата сместени во Прифатниот центар. Кон крајот на годината за сите лица заинтересирани за учење на македонски јазик беа организирани часови од страна на професор кој работеше, пред сè, со децата присутни во Прифатниот центар. Исто така, сите деца беа запишани во училиште и наставата ја следеа онлајн. Преку донации беше обезбедена техничка опрема за непречено следење на наставата.

Барателите до почетокот на пандемијата со КОВИД-19 имаа обезбедено три оброци на ден, секој ден во неделата. Сепак, од почетокот на пандемијата, поради заштита, како на вработените, така и на барателите на азил, овие три оброци се делеа одеднаш секој ден во неделата. Сите баратели имаа пристап до лекар, кој беше присутен секој работен ден во неделата во определени часови од денот. Во почетните месеци од појавата на пандемијата, воведувањето на рестриктивните мерки за движење на територијата на државата, центарот донесе одлука за рестриктивно движење на барателите надвор од центарот. Потоа, со намалување на интензитетот на мерките беше дозволено тие да се движат послободно, затоа да се дозволи и слободно движење надвор од центарот. Исто така, обезбедени беа средства за дезинфекција на вработените и барателите на азил, заштитни маски и друга заштитна опрема. Се вршеше редовна дезинфекција и чистење на просториите. Дополнително беше поставен систем за дезинфекција на автомобилите што влегуваа во центарот и диспанзери за дезинфекција на раце.

МЗМП имаше постојано присуство во овој центар и преку обезбедување на бесплатна правна помош вршеше правно советување и консултации, заштита на правата на барателите и застапување во текот на нивните постапки за азил. Преку секојдневна комуникација со барателите и реферирање на нивните потреби во центарот, нивните барања и оплаки беа исполнети и реализирани. Со цел заштита од вирусот, а воедно и непречено давање на правна помош и спроведување интервјуа со барателите на азил, во овој центар во одвоена просторија беше поставена соодветна опрема донирана од МЗМП. Дополнително, МЗМП преку видеоприказ на телевизор овозможи да се прикажуваат најважните информации поврзани со превенција и заштита од вирусот и мерките во земјата на повеќе јазици.

ЗАДРЖУВАЊЕ ОД ИМИГРАЦИСКИ ПРИЧИНИ

Во 2020 година, бегалците и мигрантите продолжија да транзитираат преку РСМ, користејќи нерегуларни и криумчарски рути. Како одговор, задржувањето странци од имиграциски причини беше растечка појава, зголемувајќи ја загриженоста околу можни прекршувања на човековите права на странските државјани кои се задржани. Во текот на 2020 година, влезот и посетите на МЗМП во Прифатниот центар за странци сè уште беа оневозможени. Меѓутоа, истовремено, во ТЦ Винојуг се задржуваа лица како сведоци во постапка против криумчари, со цел заштита од корона-вирусот и превентивно карантинско сместување. Отука, поради секојдневното присуство на МЗМП во овој центар, се вршеше редовно мониторирање на задржувањето и условите, а за лицата беше обезбедена информација за правото на меѓународна заштита кога тоа беше овозможено од страна на полиција за контакт со задржаните лица. За овие лица во ТЦ Винојуг не се носеше никакво решение за сместување или задржување. Во текот на нивното задржување тие имаа можност да излезат само двапати на ден за тоалет, и тоа во присуство на полициски службеник. Бегалците и мигрантите кои беа задржани во најголемиот дел потекнуваа од Пакистан, Авганистан, Бангладеш и Турција. Како причина за задржување повторно се појавува сведочењето во кривична постапка, иако согласно позитивните законски одредби и норми ова не претставува основа за задржување.

Согласно информации прибавени преку поднесено барање за слободен пристап до информации од јавен карактер, во периодот од 1.1.2020 година до 31.12.2020 година вкупно 119 лица биле задржани во Прифатниот центар за странци во Скопје, а на вкупно 95 лица им била обезбедена правна помош.²⁸ Во овој центар задржани се вкупно 13 деца од кои седум биле без придружба, а воедно биле задржани пет жени со шест деца. Од вкупниот број баратели на азил, во 2020 година се поднесени 83 барања за азил за 87 лица. Од друга страна, бројот на задржани лица во ТЦ Винојуг е многу поголем отколку во Прифатниот центар за странци и според статистиките на МЗМП тој изнесува 233 лица, од кои 39 се непридружувани деца.

Просечно време на задржување на возрасни лица и на деца е 16 дена, а најдолго време на задржување во овој центар е 55 дена. На задржаните деца без придружба им беше времено назначен старател. Сепак, практиките варираат, па на старателите на задржаните деца во ТЦ Винојуг не им беше даден секогаш пристап за разговор со децата.²⁹ Уште повеќе, од децата кои биле задржани во ПЦ за странци и ТЦ Винојуг биле сместени во соба заедно со други возрасни лица, што е недозволиво и спротивно на домашни и меѓународни стандарди за задржување деца. Исто така, децата не беа вклучени во образованието, ниту, пак, имаа пристап до образовни и интерактивни програми.³⁰ Во 2020 година не беа пронајдени алтернативи на задржување деца од миграциски причини, кои согласно меѓународното право не смеат да бидат задржани од миграциски причини.

Иако во домашното законодавство, поточно во Законот за социјална заштита, постојат алтернативни механизми за грижа и нега кон децата за нивно сместување надвор од вакви центри, во разни форми на згрижување како мали групни домови или згрижувачки семејства, сепак тие не се применуваат за деца странци, со што се прекршуваат нивните права.

Задржаните лица во ТЦ Винојуг како сведоци во кривична постапка немаа можност за пристап до правна помош и консултација пред да истече периодот одреден за карантинско сместување или, пак, пред тие да добијат негативен резултат од направен ПЦР-тест, а барателите на азил до истекот на периодот за карантинско сместување определен од МТСП. Тие не ја разбираа причината и должината за нивното задржување, земајќи го предвид фактот дека беа држени 25 дена во карантин пред да бидат изведени за сведочење. Поради оневозможен пристап до правна помош, дел од нив лично или преку нивни роднини надвор од центарот, користеа социјални мрежи да контактираат со МЗМП или, пак, директно се обраќаа со претставки до народниот правобранител на РСМ.

Во РСМ сè уште не се достапни алтернативи на задржување лица од имиграциски причини. И покрај законската одредба дека задржувањето странец што трае повеќе од 12 часа мора да биде ревидирано од судија, не постои практика што покажува дека таа се почитува и практикува.

²⁸ Решение бр. 16.12-208/1 за одговор на барање за слободен пристап до бараната информација од Министерството за внатрешни работи на РСМ.

²⁹ [Имиграциски притвор во Северна Македонија низ бројки, јануари-септември 2020 година.](#)

³⁰ Ибид.

ИНТЕГРАЦИЈА

• РАНА ИНТЕГРАЦИЈА

Во ЗМПЗ се предвидени одредени права што им следуваат на барателите на азил, а кои го сочинуваат терминот рана интеграција. Пред сè, тоа се правото на образование, правото на работа и правото на социјална заштита. Член 61 од овој закон го гарантира и пристапот до достапни програми за рана интеграција. Стратегијата за интеграција на бегалци и странци во Република Македонија 2017-2027 на МТСП³¹ исто така говори за рана интеграција, но таа сè уште не е усвоена. Главните насоки за рана интеграција согласно оваа стратегија се изучувањето на македонскиот јазик и посетување на стручни обуки за зголемување на капацитетите за вработување на барателите на азил, бидејќи ова е од суштинско значење за одржлива интеграција. Предвидени се и курсеви за рана интеграција што обезбедуваат културна ориентација и информации за македонскиот начин на живот и за основите на домашното законодавство. Најважен сегмент од интеграцијата е образованието на децата и нивно запишување во редовно училиште. За ова повеќе станува збор во делот за деца бегалци и баратели на азил во овој извештај. Клучна е обврската на државата да обезбеди средина во која барателите на азил можат, во рана фаза, да се здобијат со вештини што ќе придонесат за нивно идно осамостојување, а присуството на образовни и професионални програми станува задолжително. Меѓутоа, овие активности се реализираат преку меѓународни организации, како што е УНХЦР, преку програми за поддршка и интеграција и тие не се обезбедени од страна на државен механизам.³² Во 2020 година, најголема пречка во остварување и ангажман во повеќе активности претставуваше корона-вирусот, поради кој

³¹ <http://www.mtsp.gov.mk/content/pdf/strategii/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D0%B8D1%98%D0%B0%20%D0%B7%D0%B0%20%D0%B8%D0%BD%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%80%D0%B0%D1%86%D0B8%D1%98%D0%B0%20%D0%BD%D0%B0%20%D0%B1%D0%B5%D0%B3%D0%B0%D0%BB%D1%86%D0%B8%20%D0BA%D0%BE%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D1%80%202017.pdf>

³² Повеќе за интеграција на баратели на азил и лица под меѓународна заштита може да се прочита во [Годишен извештај за резултатите на Обединетите нации во Северна Македонија во 2020](#), стр. 11.

голем дел од активностите беа откажани со цел заштита и превенција. Сепак, и оваа година организирањето курсеви по македонски јазик, вклучително курсеви за интеграција, за деца и возрасни, како што е предвидено во стратегијата, не беше обезбедено од страна на државата како континуиран процес за интеграција на овие лица.

Правото на работа е едно од основните економски права на човекот признаено во сите меѓународни документи што ја регулираат оваа област. Ова право е предвидено и за барателите на азил во новиот ЗМПЗ, и тоа на следниот начин: „Барателите на право на азил до донесување конечна одлука во постапката за признавање право на азил имаат право на: – Работа само во рамките на Прифатниот центар или друго место за сместување определено од Министерството за труд и социјална политика и право на слободен пристап на пазарот труд за барател на право на азил за чиешто барање за признавање право на азил не е донесена одлука од страна на Секторот за азил, во период не подолг од девет месеци по поднесувањето на барањето“.³³

Сепак, вака дадената одредба е неисправна и противречи на можноста за остварување на ова право, оставајќи ги барателите на азил без пристап до пазарот на труд. Имено, овој закон е донесен согласно директивите на ЕУ во оваа област со цел уедначување на законодавството со ЕУ, меѓу кои и Директивата 2013/33, што ги уредува стандардите за прием на баратели на меѓународна заштита.³⁴ Во оваа директива, во член 15 став 1 се уредува правото на работа и пропишува дека **секоја држава ќе обезбеди за барателите на азил да имаат право на пристап до пазарот на труд по истекот на девет месеци од поднесувањето на барањето за азил, ако првостепена одлука од надлежниот орган не е донесена.** Токму ова е инкорпорирано и во ЗМПЗ, како што е наведено погоре. Меѓутоа, во став 3 од член 15 од Директивата се потенцира дека пристапот до пазарот на труд нема да биде ограничен додека траат жалбените постапки, кога правниот лек против негативно решение во редовна постапка има суспензивен ефект, сè додека не биде доставена негативна одлука по жалбата. Последното не е составен дел од нашето законско решение, со што се губи смислата на правото на пристап до пазарот на труд што со Директивата е предвидено и им е овозможено на барателите на азил. Во практиката, ова се согледува како право само ако Секторот не донел одлука во рок од девет месеци од поднесување на барањето, а не се земаат предвид жалбените постапки по решението на кои експлицитно укажува директивата. Оттука, може да се заклучи дека ова економско право им е ограничено на барателите на азил и тие се практично оневозможени да бидат дел од пазарот на труд и да придонесат во македонското општество поради законска непрецизност и неусогласеност со правото на ЕУ.

³³ Член 61, став 1, алинеја 10 од ЗМПЗ.

³⁴ DIRECTIVE 2013/33/EU OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE COUNCIL of 26 June 2013, Standards for the reception of applicants for international protection (recast), достапна овде: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013L0033&from=EN>.

Во 2020 година, ова право сè уште беше оневозможено за барателите на азил.³⁵ Постапката што МЗМП ја почна во 2019 година за правото на работа и утврдување на дискриминација за еден барател на азил, до денот на издавање на овој извештај немаше никаква разрешница и поради корона-вирусот поголемиот дел од усните расправи беа одложени. Во 2020 година, МЗМП поднесе претставка до народниот правобранител во два случаи поради невозможување на ова право и потреба од промена на законските решенија, а овие неправилности беа утврдени и од самиот правобранител. Во постапката, тој даде препорака и насока за промена на Законот за меѓународна и привремена заштита и Законот за матичен број, со што би се олеснил и би се овозможил пристап на барателите на азил до пазарот на труд. Освен пречките предочени погоре, како проблем за пристап сè уште останува постоењето на можноста за определување на матичен број за барател на азил со кој би се олеснил процесот на заведување во Агенција за вработување на РСМ, отворање на банкарска сметка и сите други процеси поврзани со вработување. Дополнително, Агенцијата го препозна овој проблем и испрати писмо дека директно ќе се обрати до МТСП со цел решавање на ова прашање преку разгледување и преземање активности за соодветно уредување во постојните законски прописи. Меѓутоа, нема никакви измени или промени по однос на ова прашање.

Освен правото на работа, клучен дел од приватниот и семејниот живот на лицето е и правото на брак. Правото на брак е регулирано со Законот за семејство, како и со член 12 од ЕКЧП. **Во 2019 година една барателка на азил истакна дека сака да склучи брак со македонски државјанин и ги поседуваше сите документи што се предвидени во законот, преведени на македонски јазик од овластен судски преведувач.** Со потребната документација поднесе барање во надлежната единица на Управата за водење матични книги за склучување брак. Меѓутоа, **од непознати причини не беше постапено по барањето** и тоа беше препратено на разгледување во Управата за водење матични книги во Скопје. **По многубројните барања и ургенции за предметот, МЗМП поднесе тужба пред Управниот суд за молчење на администрација согласно член 22 од ЗУС.** Сепак, Управниот суд во 2020 година донесе негативна пресуда, упатувајќи на тоа дека поднесената тужба е предвремена, бидејќи не е спроведена соодветна постапка пред управните органи. МЗМП не се согласуваше со оваа пресуда и поради тоа е поднесена жалба до Вишиот управен суд. **Народниот правобранител упати на отстранување на повредите во овој предмет, но тоа не е сторено. МЗМП согледува активна дискриминација предизвикана од практиката на органите.** Освен тоа, МЗМП поднесе тужба до Основен суд Скопје 2 во овој случај, со цел утврдување повреда на член 8 од ЕКЧП, односно правото на приватен и семеен живот и правото на брак предвидено со член 12 од ЕКЧП поради оневозможување на барателката да склучи брак, иако ги исполнува законските услови.³⁶

Во 2020 година не беше овозможено признавање татковство од страна на македонски државјанин за новороденче родено од барателка на азил, која ја поднела потребната документација, иако со истите документи минатата година се извршил упис и се признало татковството на нејзиното прво дете од истиот татко.

³⁵ Повеќе за ова може да се види и во [Годишен извештај за ефикасноста на правната заштита на човековите права во Република Северна Македонија – 2020 година](#), стр. 49.

³⁶ Ибид

Од страна на УВМК беше побаран извод од матичната книга на родени од земја на потекло и уверение за слободна брачна состојба не постаро од шест месеци, без да се земе предвид фактот дека таа е барател на азил во земјава и не смее да ја контактира својата матична земја. Притоа, со истиот извод од родени, иако постар, извршен е упис на детето во матичната книга на родени, без да се дозволи признавање на татковството. Дополнително, на барателката без образложение ѝ беше посочено дека може да бара признавање на татковството пред суд или од Центарот за социјална работа, кои, покрај УВМК, се надлежни органи за оваа проблематика.³⁷

• ИНТЕГРАЦИЈА НА БЕГАЛЦИТЕ ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Согласно предвиденото во член 67-75 од ЗМПЗ, признаените бегалци имаат исти права и должности како и македонските државјани, со исклучок на правото на глас, ангажирањето во професии каде што е пропишано со закон дека лицето треба да биде државјанин на РСМ или да подлежи на воена обврска. Тие можат да стекнат право на движен и недвижен имот, да бидат ангажирани во работен однос, да имаат право на социјална заштита, здравствена заштита, образование итн. Во согласност со член 77 и 78 од истиот закон, лицата што се под супсидијарна заштита се еднакви на државјаните во врска со остварувањето на правото на социјална заштита, здравствени услуги и сместување. Што се однесува до другите права, нивниот статус е еднаков со странците со дозвола за престој.

Процесот на локална интеграција е комплексен и постепен и опфаќа различни не само правни, економски, социјални туку и културни димензии, што во реалноста наметнуваат значителни побарувања и за поединецот и за општеството.³⁸

Во рамките на националната политика, процесот на интеграција е насочен само кон признати бегалци и лица под супсидијарна заштита, како и под одредени услови, други лица што имаат воспоставено блиски врски со македонски државјани и имаат регистрирано живеалиште. Ова значи дека откако еднаш ќе биде одлучено по барањето за азил и статусот е одобрен, локалната интеграција официјално може да почне.

Важно е да се напомене дека, иако интеграцијата на бегалците и лицата под супсидијарна заштита е како таква организирана преку централната власт – МТСП, според член 70 – ЗМПЗ: „Принципот на локално учество значи обврска на единиците на локалната самоуправа да ја прифатат одговорноста за сместување на лицата со статус на бегалец и лица под супсидијарна заштита во зависност на економската развиеност и бројот на жителите на единиците на локалната самоуправа, за што одлучува Владата на Република Македонија“.

³⁷ Ибид.

³⁸ За поцелосна слика за интеграцијата, МЗМП објави анализа за пристап до социјална заштита и натурализација, од 2016 година достапна на: <https://myla.org.mk/wp-content/uploads/2016/09/ACCESS-TO-SOCIAL-PROTECTION-AND-NATURALIZATION-FOR-REFUGEES-AND-PERSONS-UNDER-SUBSIDIARY-PROTECTION-IN-THE-REPUBLIC-OF-MACEDONIA.pdf>.

Кон крајот на 2020 година, вкупниот број лица под супсидијарна заштита присутни во РСМ беше седум. Овде станува збор за лица кои биле нови баратели на азил, доаѓајќи од земји надвор од регионот. Затоа, кога се зборува за интеграција на бегалците, во најголем број од случаите станува збор за интеграција на бегалците од косовската криза од 1999 година поради нивното долгогодишно престојување во земјава како лица под меѓународна заштита. Од тие причини нивното искуство е најрелевантно кога се зборува за овој процес.

Од досегашното искуство се забележува дека на лицата што не доаѓаат од слично говорно подрачје најголем проблем им претставува јазичната бариера и тие бараат, пред сè, да го научат македонскиот јазик. Во текот на 2020 година беа обезбедени часови по македонски јазик од страна на УНХЦР, а спроведувани од страна на нивни партнери. Исто така, во соработка со партнери, лицата под заштита беа вклучени во државна програма за вработување преку Агенцијата за вработување на РСМ преку овозможување посета на курсеви (на пример, за готвење, фризер и слично). Средствата за посетување градинка одредено време беа покриени од страна на донации, но во меѓувреме беше постигнат договор со општината во која живеат овие лица и уписот на децата беше бесплатен. Меѓутоа, во текот на оваа година не постоеја официјални програми за изучување на македонскиот јазик обезбедени од страна на државата, што доведува до низа проблеми за овие лица, како што се пристапот до пазарот на труд, образование и остварување на другите права што им следуваат. Дополнително, не постојат системски решенија што би ги воделе бегалците кон процесот на осамостојување и целосна интеграција во општеството.

ИНТЕГРАЦИЈА НА БЕГАЛЦИТЕ ОД КОСОВСКАТА КРИЗА ОД 1999 ГОДИНА ВО РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Во 2019 година МЗМП застапуваше 367 бегалци кои побегнаа од Косово, првенствено Роми, Ашкали и Египќани (РАЕ) во РСМ, а веќе во 2020 година вкупниот број на застапувани бегалци е 317.

Заклучно со 2020 година, вкупно 14 лица се со статус на признаен бегалец, а 138 од нив се лица под супсидијарна заштита во земјава. Од друга страна, на вкупно 118 лица им е престанато правото на азил со конечна одлука, а на 86 лица постапката за азил им е во тек.

Последната бројка ги опфаќа оние на кои со решение од Секторот им престанало правото на азил, но нивниот предмет е во постапка по тужба или жалба пред управните органи и судови.³⁹

Во текот на оваа година се донесени 80 решенија за овие бегалци од страна на Секторот, од кои 37 за продолжување на супсидијарната заштита и две за одобрување статус на супсидијарна заштита. Од друга страна, донесени се 41 решение за престанок на меѓународната заштита во државата.

Во својата единаесетгодишна работа со косовските бегалци, МЗМП може да забележи дека преостанатите бегалци во земјава се во незавидна положба од причина што се присутни во РСМ повеќе од 20 години, без да бидат преземени активности од страна на државата за трајно решавање на нивното прашање. Околностите и состојбата во која се наоѓаат останува непроменета од претходните години.⁴⁰ Како што може да се види од податоците, дел од нив сèуште се под заштита, а за дел од нив постапката за азил конечно е завршена или е во тек донесено решение за престанок на правото на азил. За некои од нив постапките траат дури по четири или пет години до донесување на конечна одлука. Досега постоеле привремени/краткорочни солуции за регулирање на нивниот престој, но сето тоа зависело од случај до случај и во каква состојба се наоѓало конкретното лице. Меѓутоа, остана висок бројот на лица што не можат да го регулираат престојот по други основи, најмногу поради неможноста да ја обезбедат потребната документација што им се бара од органите во РСМ, што во суштината укажува на тоа дека оставањето на работите на случајност не е трајно решение. Од тој аспект, клучно беше залагањето на Владата на РСМ дадено пред Обединетите нации на Глобалниот форум за бегалци дека државата ќе ја реши повеќегодишната состојба на преостанатите бегалци од Косово преку давање на долготраен правен статус во државата за сите што се квалификуваат.

³⁹ Повеќе информации можат да се погледнат на инфографикот на МЗМП: „Ситуацијата на косовските бегалци 1999 година во Република Северна Македонија 2011-2019 година“, достапен на: www.myla.org.mk.

⁴⁰ За 2018 и 2019 година може да се погледне во извештајот за [Состојбата на азилот во РСМ 2018-2019 година](#), стр.50.

Но, во практиката не се преземаат никакви конкретни активности од страна на државата во однос на трајно решавање на нивниот правен статус, односно од сето тоа немаше видливи резултати.

Лицата со признаено право на азил во РСМ, особено бегалците од косовската криза од 1999 година, се соочуваат со различни пречки во текот на процесот на нивна интеграција, особено постапките пред Управата за водење на матичните книги, Секторот за државјанство при МВР и Центрите за социјална работа (ЦСР) при МТСП.

Генерално, најголем проблем е што органите во земјава им побаруваат документи што тие мораат да ги прибават од матичната земја на потекло, а која по правило не смеат да ја контактираат затоа што се под меѓународна заштита. Во продолжение, може да се најде кратко резиме за проблемите поврзани со остварување на двете главни права преку кои е претставена интеграцијата во земјава.

- **ПРАВО НА НАТУРАЛИЗАЦИЈА**

Согласно член 7-а од Законот за државјанство (ЗД),⁴¹ лице со признаен статус на бегалец може да стекне државјанство на РСМ со натурализација, ако од признавањето на статусот на бегалец до поднесување на барањето за прифаќање во државјанство законски тоа постојано живее на територијата на земјава најмалку шест години. Што се однесува до лицата под супсидијарна заштита, може да се примени член 7 од ЗД. Потоа, странец кој лично поднел барање за прием во државјанство на РСМ може да стекне државјанство со натурализација ако има законски и постојан престој на територијата на земјата најмалку осум години. **Меѓутоа, иако ова барање е исполнето, постојат и други услови од ЗД што фактички бараат прибавување документи од земјата на потекло, како што се: уверение дека не се води кривична постапка, уверение за неказнуваност и потврда за отпуст од претходно државјанство. Покрај овие документи, Секторот за државјанство при МВР бара документи што не се пропишани во ЗД, како што се извод од матичната книга на родени и извод од матичната книга на венчани (ако лицето е во брак).** Исто така, во постапката за склучување брак на лице под меѓународна заштита како една од можностите за натурализација, за неопходни документи од Управата за водење на матичните книги при Министерството за правда, меѓу другите, потребни се и документи од земјата на потекло – извод од матична книга на родени и извод од матична книга на венчани.

Може да се забележи дека **секое барање предвидува воспоставување контакт со земјата на потекло на лицата од интерес. Во овие случаи постои ризик да се создаде егзистенцијален и безбедносен проблем за овие лица, поради фактот што имаат признато право на азил во РСМ, по напуштањето на земјата на потекло или земјата на нивното државјанство, поради страв од прогон и страв за сигурноста на нивните животи.** Неоспорно е и контрадикторно побарувањето на овие документи кога ќе се земе предвид дека на овие лица им е признаено правото на азил, тие се под меѓународна заштита и не можат да контактираат со нивната земја на потекло. Сите нивни лични документи и документите што се однесуваат на нивниот статус во земјава се издаваат и се во надлежност на Секторот на азил при МВР.

⁴¹ „Службен весник на Република Македонија“, бр. 67/1992, 8/2004, 98/2008, 158/2011 и 55/2016.

Што се однесува до потребниот доказ во врска со живеалиштето, член 7 од ЗД, меѓу другите услови, **содржи услов дека странецот треба „да има обезбедено стан“.** Повеќето од лицата под супсидијарна заштита живеат во изнајмени куќи што се во процес на легализација (поради ниска закупнина) или се предмет на оставинска постапка и сопствениците на тие куќи не поседуваат имотен лист. Секторот за државјанство како доказ за место на живеалиште го смета поседувањето на имотен лист за објектот за престој или договор за закуп заверен на нотар (за склучување на овој договор кај нотар потребен е имотен лист за објектот што е издаден под закуп), иако ова не е предвидено во законот.

Во извештајниот период едно лице поднело барање за прием во државјанство во Република Северна Македонија, а вкупно три лица добиле македонско државјанство.

• ПРАВО НА СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Според Законот за социјална заштита,⁴² на сите бегалци и лица под супсидијарна заштита им е достапна социјална и здравствена заштита. Пристапот и уживањето на социјалните права се еднакви со оние што им се нудат на македонските граѓани. ЦСР е одговорен за управување со предметите за социјалната заштита и е одговорен да обезбеди соодветни информации и поддршка на бегалците при подготовката и поднесувањето на нивната апликација за социјална помош.

Проблем постои во врска со неможноста да се оствари правото на социјална помош на целото семејство ако само еден член не поседува или го загуби статусот на лице под супсидијарна заштита или не поседува единствен матичен број (ЕМБГ), иако ова право е загарантирано за лицата со признато право на азил во согласност со член 71 и член 77 од ЗМПЗ.

Друг проблем се појавува кога правото на социјална помош на целото семејство е прекинато (суспендирано) поради финансиските средства добиени за покривање на трошоците за храна и превоз заради посета на стручна обука. Исто така, постои опасност од престанок на правото на социјална помош на целото семејство поради ненавремено доставување на извод од матична книга на родени или ЕМБГ за новороденче. Ова е така затоа што постапките пред Управата за водење на матичните книги за запишување новороденче чишто родители се со признаен статус на азил се значително подолги од постапките за македонските државјани. Родителите со признаен статус на азил дополнително треба да добијат сертификат за нивниот статус од Секторот за азил при МВР и да го достават до Управата. Дополнително, по добивање извод за новороденче од УВМК, треба да се остави до Секторот, каде што се издава ЕМБГ за новороденчето, со што детето може да има пристап до правото на социјална помош. **Надлежните органи неуредно и неправилно го користат Законот за прибавување и размена на докази и податоци по службена должност, на штета на корисниците на социјална помош и други права што се гарантирани со законите во земјава.** Институциите треба да имаат предвид дека одлучуваат за животот на исклучително ранливи категории лица што живеат во земјата.

⁴² „Службен весник на Република Македонија“, бр. 104/2019, 146/2019 и 275/2019.

РАНЛИВИ КАТЕГОРИИ

• ДЕЦА

Согласно ЗМПЗ, малолетно лице е странец кој не навршил 18 години, а малолетно лице без придружба е странец кој не навршил 18 години, а пристигнува на територијата на РСМ без придружба на родител или старател, останал без таква придружба откако влегол на територијата на државата или за кое не постои ефективна грижа.⁴³ Во овие две дефиниции може да се забележи дека не е испочитуван меѓународно-признаениот термин „дете“, што треба да се применува наместо малолетно лице или секој друг различен начин на изразување, а кој се користи наместо терминот дете.⁴⁴

⁴³ Член 2, точка 10 и 11 од ЗМПЗ.

⁴⁴ Погледни Конвенција за правата на детето на ОН од 1989 година, достапна на: <https://www.unicef.org/child-rights-convention/convention-text>.

Децата бегалци и баратели на азил се една од ранливите категории лица на кои мора да им се посвети особено внимание. ЗМПЗ предвидува заштита на децата кои се придружувани од својот родител или старател, како и на оние што се без придружба. Во текот на 2020 година забележан е пад на бројот на фамилии со своите деца кои бегаат од својата земја на потекло, уште повеќе е забележан пад на бројот на регистрирани непридружувани деца. **Па, така, ако се земе предвид дека во 2019 година имало 94 деца баратели на азил без придружба, во 2020 година бројот се намалува на 19 деца баратели на азил без придружба. Меѓутоа, она што загрижува е дека бројот на задржани деца од имиграциски причини е 76 деца,⁴⁵ од кои бројот на задржани деца без придружба е 46.** Сепак, МЗМП не може да потврди дали бројките се објективни поради фактот што не постои формална постапка во која се проценува возраста на детето. Сите деца се регистрирани како такви согласно нивната изјава. Во некои случаи, по разговор со други баратели на азил, се утврдило дека некои деца намерно пријавуваат поголема возраст при регистрација од страна на полицијата за да бидат вратени во Грција заедно со групата со која патуваат и да не бидат задржани поплатно. Имено, ова е од причина што при контакт со непридружувано дете, согласно Стандардните оперативни процедури за постапување со непридружувани деца-странци,⁴⁶ полицијата веднаш го известува ЦСР за преземање на следни чекори. За секое дете барател на азил без придружба беше поставен старател од страна на ЦСР, кој го поднесува барањето во негово име, земајќи ги предвид и полот на детето и неговите потреби. Задачата на старателот е да спроведе првична процена на ризик, да направи процена на потребите и да развие план за помош, адаптација и стабилизација. Ова треба да се направи колку што е можно побрзо за децата да ја добијат потребната заштита, како и информации за нивните права во постапката за азил. Понатаму, децата преку старателите или правните застапници од МЗМП ги истакнуваа своите потреби и интереси и тие беа проследувани до надлежните органи. МЗМП ги застапуваше сите непридружувани деца кои поднесоа барање за азил во текот на оваа година.

Во текот на претходните години при одлучување по барањето за азил особено на непридружувано дете, Секторот ги земаше предвид неговата ранливост и неговите потреби, а на секое непридружувано дете кое поднело барање за азил и со кое беше спроведен разговор му беше признаено правото на азил и му беше доделена супсидијарна заштита.

Сепак, во 2020 година оваа практика се промени и Секторот за азил по првпат донесе решение за одбивање на барањето за признавање на право на азил за две деца од Авганистан и Пакистан. Од друга страна, супсидијарна заштита беше доделена на две деца од Авганистан.

⁴⁵ Согласно решението на МВР за информации од јавен карактер, МЗМП беше информирано дека од јануари до септември во Прифатниот центар за странци имало 17 задржани деца, а по повторно побарана информација од МВР за јануари до декември вкупно 13 деца биле задржани во овој центар. Од тие причини, вкупниот број на задржани деца за цела година соодветствува со бројот прикажен во [извештајот за имиграциски притвор јануари– септември 2020 година](#).

⁴⁶ Стандардни оперативни процедури за постапување со непридружувани деца-странци, Влада на Република Македонија, Национална комисија за борба против трговија со луѓе и илегална миграција, 2015 година, достапно на: <http://nacionalnakomisija.gov.mk/wp-content/uploads/2016/12/SOP-za-postapuvanje-so-nepridruzuvani-decastranci.pdf>.

Нискиот процент на доделена заштита се должи на тоа што многу од децата заминуваа пред да се одлучи по нивното барање за азил.

Исто така, Секторот ја зема предвид состојбата на барателите на азил кои се самохрани родители со деца и во однос на околностите на случајот доделува заштита. Но, и во овој дел во 2020 година се забележа промена на практиката, па ако Секторот во претходните години признаваше супсидијарна заштита на самохрани мајки со деца, оваа година тој го одби барањето за признавање на правото на азил на самохран татко со две деца од Авганистан со основано барање за азил и потреба од меѓународна заштита со образложение дека не постои страв од прогон и претрпување на сериозни последици за оваа фамилија во Авганистан.

По донесување на Законот за основно образование, кон крајот на 2019 година децата баратели на азил добија можност да станат дел од формалното основно образование, иако сè уште не беа донесени наставни програми. Во 2020 година, со доаѓањето на пандемијата со забрана за физичко присуство на настава и воведување онлајн-настава за децата баратели на азил преку донации беа набавени таблети на кои тие продолжија да ја следат наставата. Во однос на децата кои се под меѓународна заштита, кај дел од нив се појави проблем поради недостаток на техничка опрема за следење настава. Оние деца чишто родители немаа средства за техничка опрема го прекинаа следењето. Клучен проблем остана оневозможеноста на децата сместени во ТЦ да имаат пристап до образовни и научни програми за да можат да се образуваат и да следат настава неопходна за нивниот развој.

Низ практиката, во изминатиот период имаше случаи кога непридружуваните деца се користеа за сведоци во кривична постапка против криумчарот. Согласно СОП за постапување со деца-странци, непридружувано дете не може да се користи како сведок во кривична постапка, со исклучок кога е единствениот сведок во таа кривична постапка: „НМДС треба да се користи како сведок само во исклучителни случаи, кога е тој единствениот сведок и не постојат други материјални докази во постапката против сторителите“.⁴⁷ Сепак, со зголемувањето на бројот на децата, овие случаи пропорционално растеа и децата сè повеќе се употребуваа како сведоци. Во 2019 година беа задржани вкупно 30 деца, а во 2020 година овој број двојно се зголеми на 76 деца, што е алармантна појава и потребно е итно да се преземат мерки за заштита на правата на децата и наоѓање алтернативи на задржување. Задржување деца од миграциски причини во услови што заличуваат на притвор никогаш не е во нивен најдобар интерес.⁴⁸ Ова беше последица на тоа што при пронаоѓање бегалци од страна на полицијата кои транзитираа по нерегуларен пат, децата беа издвојувани од групата со цел да се обезбеди нивна сигурност и заштита и подоцна се користеа како сведоци на постапката против криумчарот со цел намалување на криумчарењето мигранти. По нивно сведочење, тие или се пуштаат од страна на полицијата или старателите во нивно име поднесуваат барање за азил и се сместуваат во Прифатниот центар.

⁴⁷ Ибид., стр. 38.

[https://www.refworld.org/pdfid/5885c2434.pdf#:~:text=In%20this%20context%2C%20UNHCR's%20position,never%](https://www.refworld.org/pdfid/5885c2434.pdf#:~:text=In%20this%20context%2C%20UNHCR's%20position,never%20in%20their%20best%20interests.&text=non%2Ddetention%20of%20children%20for%20immigration%20related%20purposes.)

⁴⁸ [20in%20their%20best%20interests.&text=non%2Ddetention%20of%20children%20for%20immigration%20related%20purposes.](https://www.refworld.org/pdfid/5885c2434.pdf#:~:text=non%2Ddetention%20of%20children%20for%20immigration%20related%20purposes.)

Во земјава сè уште не се најдени начини за следење на развојот и потребите на децата во степен во кој тие би останале овде поради фактот дека тие многу често веднаш ја напуштаат земјата, без да се процесираат нивните потреби и интереси. Оттука, потребен е механизам за заштита и контрола на децата и континуирана работа со нив што ќе воспостави систем на соработка и поддршка со цел заштита на нивниот најдобар интерес.

• СЕКСУАЛНО И РОДОВО БАЗИРАНО НАСИЛСТВО

Во 2018 година РСМ ја ратификува Истанбулската конвенција.⁴⁹ Во член 60 од оваа конвенција уредено е дека страните ќе ги преземаат потребните законодавни или други мерки за да обезбедат родово заснованото насилство врз жените да може да се препознава како форма на прогонување во рамките на значењето на член 1 А (2) од Конвенцијата за статусот на бегалците од 1951 година и како форма на сериозно загрозување што бара комплементарна/супсидијарна заштита. Исто така, страните треба да обезбедат родово чувствително толкување за секој од основите во Конвенцијата и дека кога е утврдено дека стравот од прогонување се однесува на еден или повеќе основи, на барателите да им се одобрува статус на бегалци во согласност со применливите релевантни инструменти.⁵⁰

Во домашното законодавство, во член 6 од ЗМПЗ, уредено е дека дела на прогонување можат да имаат форма на физичко или ментално насилство, вклучувајќи и дела на сексуално насилство, а во член 7, каде што се опишани основите за страв од прогон, во делот за припадност на одредена група, елементите поврзани со родот, кои го вклучуваат родовиот идентитет, треба да се земат предвид при определување членство или карактеристика на одредена социјална група. Од друга страна, Законот за спречување и заштита од насилство врз жените и семејното насилство сè уште беше во процедура на носење во 2020 година.

МЗМП беше дел од работната група за подготовка на законот и, меѓу другото, даде соодветни препораки со цел усогласување на Истанбулската конвенција со законот за обрнување на особено внимание кон лица кои побарале заштита заради постоење на родово базирано или семејно насилство, земајќи ги предвид облиците на прогонување специфични за родовата припадност. Меѓутоа, до крајот на извештајниот период законот сè уште не беше усвоен. Во насока на ова, треба да се напомене дека на Глобалниот форум за бегалци, државата даде заложба дека ќе воспостави систем на заштита од сексуално и родово базирано насилство согласно Истанбулската конвенција, што вклучува заштита на бегалците и на барателите на азил.

Значењето и содржината на Истанбулската конвенција се употребени во два случаи во 2020 година од страна на МЗМП со цел заштита на правата што им следуваат на барателките на

⁴⁹ Конвенцијата на Советот на Европа за спречување и борба против насилството врз жените и домашното насилство, достапна на следниот линк: <https://rm.coe.int/168046253a>.

⁵⁰ Дополнително, во член 61 е уреден и принципот на невраќање од аспект на жртвите на насилство. Сеопфатен преглед овие два члена може да се пронајде во анализата на Совет на Европа: [GENDER-BASED ASYLUM CLAIMS AND NON-REFOULEMENT: ARTICLES 60 AND 61 OF THE ISTANBUL CONVENTION](#).

азил, а поврзани со нивното поднесено барање за азил. Меѓутоа, Секторот за азил не ја зема предвид конвенцијата и одлучи спротивно на укажувањата за потребата од нејзино почитување. Во овие случаи беше донесено негативно решение и она што остана загрижувачко е дека не беше дадено никакво образложение за наводите и случувањата поврзани со оваа конвенција, односно таа не беше земена предвид.

Кон крајот на 2017 година е поднесено првото барање за азил поради прогон извршувачки поради припадност на определена социјална група, поточно поради сексуална определба.

Тогаш важечкиот ЗАПЗ не ја издвојуваше сексуалната определба како поединечна причина за прогон, но сега истото е предвидено со ЗМПЗ. Сепак, во овој случај, барањето за азил беше одбиено и решението е потврдено со пресуда на Управниот суд.⁵¹ Постапката правосилно заврши во 2020 година со негативна пресуда од страна на Вишиот управен суд во кој не беше утврдена никаква материјална повреда во постапката за азил.

Во 2020 година, со појавата на пандемијата, со ограничувањето на слободата на движење на луѓето во земјата, вклучително и барателите на азил, пријавено беше родово базирано насилство врз две жени барателки на азил. МЗМП ги упати случаите до надлежните органи, барателките не сакаа да продолжат со постапката и да го пријават случајот во полиција.

Сепак, во двата случаи, Центарот за социјална работа веднаш излезе на терен и изврши разговор со барателките.

⁵¹ Пресуда У-6.,бр. 72/2018 од 18.04.2019 година на Управниот суд на РСМ.

ПРЕПОРАКИ

● Пристап до територија:

- Надлежните органи не смеат да вршат колективно враќање на бегалците преку граница надвор од формалната постапка и треба да се прави индивидуална процена за секој случај, а особено да се земат предвид ранливите категории на бегалци.
- Надлежните органи во РСМ мораат да ја почитуваат правната постапка и одлуката за протерување во однос на враќањето на бегалците преку границата.
- Враќањето странци треба да се врши само во согласност со законите и постапката за реадмисија.
- Потребно е да се најде соодветно решение за сместување на барателите на азил во карантин или друг начин за нивно прифаќање, кое е законски основано и правно регулирано.

● Пристап до постапка:

- Барањата за азил мораат да бидат регистрирани без одложување во сите места предвидени со ЗМПЗ, како и непречено да се одвива процесот на регистрација и издавање на идентификациона исправа во законскиот рок.
- Постапката за пристап во транзитните центри мора да биде формална, како регулирањето на правниот статус на лицата сместени во ТЦ.
- Потребно е да се најде соодветно решение за сместување на барателите на азил во карантин или друг начин за нивно прифаќање, кое е законски основано и правно регулирано.

● Постапка за азил:

- Надлежните органи треба соодветно да ги процесираат и да ги оценуваат сите барања за признавање на правото на азил, притоа земајќи ги предвид релевантните извештаи за земјте на потекло на барателите на азил. МВР треба да почне со темелно разгледување на други не толку чести основи за прогон, а кои ја исполнуваат дефиницијата според Конвенцијата за статусот на бегалците.
- При спроведување на постапката за секој индивидуален случај мораат да се почитуваат законски предвидените рокови.
- Првостепениот орган е обврзан да ги почитува и да ги применува насоките дадени од судовите во нивните пресуди, што при одлучувањето утврдуваат дека постојат процесни/или материјални неправилности во спроведувањето на постапката на азил. Од исклучителна важност е одлуките на ЕСЧП да се применуваат како извор на домашното право.
- Законот за меѓународна и привремена заштита треба целосно да се синхронизира со директивите на ЕУ. Делумно транспонирање ставови од директивите може да доведе до сериозни повреди на правата на барателите на азил и бегалците.

- **Судски постапки:**

- Управните судови треба да ги утврдат клучните факти за донесување на правилна одлука на закажаните усни расправи.
- Судовите се должни да ги почитуваат роковите предвидени со законите.
- При донесување на пресудите домашните судови треба да ги земаат предвид ставовите изнесени во пресудите на ЕСЧП со цел комплетна заштита на правата на лицата од интерес, а одлуките на Европскиот суд на правдата да се земаат како определена насока и правно резонирање.

- **Ограничување на слободата на движење:**

- Оваа мерка треба да се користи во краен и исклучителен случај и потребно е да се практикуваат нејзини алтернативи. Ограничувањето на слободата на движење не смее да биде арбитрано.
- Потребно е промена во ЗМПЗ со цел да постои судска ревизија на решенијата за ограничување на слободата на движење.

- **Задржување од имиграциски причини:**

- Притворањето од имиграциски причини треба да биде ревидирано од судија во рок од 12 часа од притворањето.
- Децата не смеат да бидат притворени од имиграциски причини.
- Мораат да се најдат алтернативи на задржување што ќе бидат правно достапни и спроведени во практиката.

- **Рана интеграција:**

- Треба да постои стратегија и програма за рана интеграција на барателите на азил.
- Децата бегалци/мигранти што се сместени во транзитните центри треба да бидат вклучени во формалното образование како барателите на азил.
- Не смее да постои дискриминација на барателите на азил при остварување на нивните права во РСМ. Итно е потребно да се најде решение за барателите на азил да можат да си го остваруваат правото на пристап на пазарот на труд, со оглед на тоа што ова право во моментот им е оневозможено.
- Не смее да се дозволи прекршување на основното човеково право на семеен живот и на правото на брак.

- **Интеграција на лицата под меѓународна заштита:**

- Мора да се најде начин за долготрајно и конечно решавање на прашањето на косовските бегалци.
- При интеграција во РСМ надлежните органи не треба да бараат прибавување документи од земјата на потекло и контакт со таа земја. Во случаите кога луѓето треба да прибават документи во нивната земја на потекло, надлежните органи мораат да гарантираат дека нема да го прекинат правото на азил на овие лица сè до нивно стекнување со македонско државјанство. Или, пак, на располагање треба да биде можноста лицето да даде изјава со која ќе потврди дека не е во можност да ги обезбеди овие документи од неговата земја на потекло, затоа што тоа е со признаено право на азил во РСМ.

- Во однос на доказот за живеалиште во постапката за прием во државјанство треба да биде земен предвид договорот за закуп, без да биде заверен на нотар.
- Во однос на социјалната заштита, престанокот на правото на азил на еден член во семејството не смее да влијае врз можностите за социјална заштита на другите членови кои сè уште се лица со признаено право на азил во државата.
- Центрите за социјална работа и сите други надлежни органи мораат да го користат Законот за прибавување и размена на докази и податоци по службена должност.
- **Ранливи категории:**
 - Правата на децата и пристапот до механизми за заштита на децата треба да бидат достапни и да се почитуваат со цел да се обезбеди најдобриот интерес на детето во согласност со домашните и меѓународните правни акти и инструменти.
 - Децата не смеат да бидат користени како сведоци во кривичните постапки и поради тоа да бидат задржувани.
 - Правата загарантирани со Истанбулската конвенција треба да се аплицираат и во постапката за азил.
 - Сексуалната ориентација треба да се разгледува како основа за прогон во практиката.